

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

IZ VSEBINE

VPRAŠANJE SLOVENSkih ŠOL
NA KOROŠKEM
NOVI BEOGRAD
NAGEL POGLED V PRETEKLOST
PRIMER AVSTRIJE
V MOSKOVSKEM KREMLJU
ŽIVLJENJE V ITALIJANSKEM
PRISTANIŠČU GENOVI

LETNIK III.

DUNAJ, V PETEK 30. I. 1948

STEV. 5 (98)

Sovjetska zveza želi trajen mir

Veleposlanik Sovjetske zveze v Združenih državah Amerike Aleksander Panjuškin, je v odgovorih, ki jih je dal na vprašanja dopisnika ameriške poročevalske agencije Associated Press, poudaril, da obstoj dveh različnih družbenih sistemov ne more vplivati na medsebojne odnose, če se dejansko želi sodelovanje. Zaradi tega se Sovjetska zveza tudi nikdar ni protivila trgovinskim odnosom z Združenimi državami, ki bi se razvijali pod normalnimi kupčijskimi pogoji.

Na vprašanje, če veleposlanik predvideva izboljšanje odnosov med Sovjetsko zvezo in ZDA, je Panjuškin odgovoril, da bi bilo izboljšanje odnosov med SZ in ZDA zaželeno posebno zaradi tega, ker je na tem vprašanju v enaki meri zainteresirano ljudstvo obeh držav.

Glede zunanje politike Sovjetske zveze je Panjuškin odgovoril, da obstoj dveh različnih družbenih sistemov ne more vplivati na medsebojne odnose obeh držav. Na podobno vprašanje republikanskega senatorja Harolda Stassena

je nekoč že odgovoril predsednik ministrskega sveta SZ Stalin, ki je dejal:

»Razumljivo, da Sovjetska zveza in Združene države lahko sodelujeta. Razlika med njima ni večjega pomena, v kolikor gre za sodelovanje. V Nemčiji in ZDA vladata enaka gospodarska sistema in kljub temu je med njima prišlo do vojne. Gospodarska sistema v ZDA in ZSSR sta različna in vendar med njima ni bilo vojne, ampak sta med vojno sodelovali.

Če dva različna sistema lahko med vojno sodelujeta, zakaj bi ne mogla sodelovati tudi v miru?

Treba pa je vedeti, je dejal Panjuškin, da je sodelovanje dveh različnih gospodarskih sistemov možno, če se to želi. Če sodelovanja ne želijo, potem pride lahko do spora celo med državami, ki imajo isti ekonomski državni sistem. Razlika med sistemoma v naših državah zaradi tega ne more biti ovira pri razvoju političnih, gospodarskih in kulturnih vezi med nami.

Veleposlanik Sovjetske zveze je dalje poudaril, da se Sovjetska zveza ni nikdar protivila trgovinskim odnosom z Združenimi državami in da sta na krepitvi trgovinskih odnosov obe državi v enaki meri zainteresirani. Kljub temu pa ameriške oblasti podvzemajo ukrepe, ki ne vodijo h krepitvi medsebojne trgovine, ampak k slabitvi trgovinskih odnosov.

Na vprašanje, kako bi ZDA najbolj pomagale SZ pri obnovi njenega v vojni opustošenega ozemlja je Panjuškin odgovoril, da Sovjetska zveza izvaja petletni plan za obnovo in izgradnjo svojega ljudskega gospodarstva. Ta plan temelji na izrabi domačih bogastev, tako da Sovjetska zveza s polnim uspehom in lastnimi silami obnavlja in izgrajuje v vojni opustošena ozemlja.

Veleposlanik Panjuškin je dalje govoril dopisniku Associated Pressa še na vprašanja o pogajanjih glede pogodbe o najemu in posojilu in o nalogah zavezniške komisije za Daljnji vzhod.

hko ustvari pogoje, ki so nujni za demokratični način življenja.

Kongres italijanske socialistične stranke je na zadnjem sestanku z ogromno večino sklenil, da bodo socialisti nadaljevali politiko tesnega sodelovanja s komunisti in da bosta obe delavski stranki nastopili na bodočih volitvah v parlament, ki bodo aprila meseca tega leta, s skupno listo. Zahtevo po sestavi Ljudske fronte Italije so podprli predstavniki 782.431 članov ali 99,43 odstotka vseh socialistov, zastopanih na kongresu, za resolucijo, da bi socialisti podprli Marshallov načrt, je glasovalo samo pol odstotka prisotnih delegatov. Kongres je dalje sprejel resolucijo, ki zahteva zunanjo politiko, ki ne bo pod vplivom nobene tuje sile, v notranji politiki pa agrarno reformo, novo organizacijo nadzorstva nad gospodarstvom, dvig proizvodnje in ločitev cerkve od države.

Pietro Nenni, predsednik socialistične stranke, je v svojem govoru poudaril pomen enotnosti delavskega razreda in tesnih prijateljskih odnosov s Sovjetsko zvezo.

Vedno večje nezadovoljstvo v Grčiji

Posebni poročevalec angleške revije »Statesman and Nation« Maurice Pearlman piše v članku o vojaškem položaju v Grčiji, da vojaški ukrepi grške vlade, s katerimi hočejo okrepiti monarhofašistično vojsko, ne bodo zadostovali za poraz demokratične armade.

Pearlman poudarja, da so v bitki pri Konici sile atenske vlade, kljub nasprotnim trditvam monarhofašistov, naleteli izključno na oddelke grških partizanov, in pravi, da ni nobenih prepričevalnih dokazov, da bi partizani dobivali oboroženo pomoč od grških sosedov. Še nobeden nepristranski opazovalec ni videl, da bi kakšen partizan prešel mejo. Prav tako ne morejo trditi, da bi orožje, ki ga uporabljajo partizani, prišlo iz inozemstva. Neodvisni vojaški opazovalci v Atenah so mnenja, da partizani uporabljajo orožje, ki so ga zaplenili vladnim četam ali odvzeli nemškimi četam v času okupacije. Težki topovi, ki so jih uporabili v borbi pri Konici, so topovi tistega tipa, ki jih je Velika Britanija dobavila grški vojski.

Pearlman je dalje nakazal socialno-gospodarske vzroke nezadovoljstva grškega ljudstva in med drugim dejal:

»Kaj so napravili iz pomoči, ki so jo odobrili Grčiji? Poleg Nemčije je v današnji Grčiji nedvomno manj znakov obnove kakor v kateri koli državi Evrope ali Balkana. Še vedno je polno ruševin, ki so ostale iz vojne. V Grčiji vlada lakota. Nikjer ni sledu pomoči od 400 milijonov dolarjev. Veliki del ameriške pomoči so uporabili za vojsko. Atenska vlada se zelo slabo briga za province. Bogati so vedno bogatejši, ubogi vedno bolj revni. Nezadovoljstvo raste in vrste partizanov se večajo. Ko so aprila meseca lanskega leta začeli z veliko ofenzivo proti partizanom, so trdili, da znašajo partizanske sile 10.000 mož. Ofenziva ni uspela. Danes pa cenijo, da je 28.000 partizanov. Trdijo, da je general Livesey izjavil po vrnitvi iz Washingtona, da bodo demokratično armado na pomlad ali v začetku poletja uničili. Livesey bi dobro storil, če bi prečital podobne izjave grškega generalnega štaba, ki jih je dal lansko leto.«

30. obletnica sovjetske Ukrajine

O priliki 30. obletnice vzpostavitve sovjetske oblasti v Ukrajini, je bila 26. januarja v Kijevu svečana seja Vrhovnega sovjeta Ukrajinske socialistične republike. Zasedanju so prisostvovali zunanji minister SZ Molotov in gosti iz drugih zveznih republik.

Zunanji minister Molotov je v imenu sovjetske vlade, Centralnega komiteja VKP(b) in predsednika ministrskega sveta Stalina predal pozdrave sovjetski Ukrajini in v svojem govoru med drugim dejal:

Velika socialistična revolucija je narode carske Rusije osvobodila verig kapitalističnega suženjstva. Odprla je narodom vsega sveta pot h komunizmu, pot k svobodnemu, srečnemu življenju.

Ukrajinsko ljudstvo je bilo med prvimi, ki so za ruskim stopili na to pot. Zgodovinska posebnost tega koraka je bila ta, da je ukrajinsko ljudstvo na tej poti tudi uresničilo svoje stoletne sanje, ustvarilo lastno, narodno ukrajinsko državo in s tem položilo temelje novemu slavnemu obdobju svoje zgodovine. Tako je nastala pod zvezdo sovjetske oblasti, socialistična, resnično ljudska država — sovjetska Ukrajina.

Minister Molotov je nato podal pregled gospodarskega in kulturnega razvoja Ukrajine v 30 letih sovjetske oblasti, poudaril zasluge ukrajinskega ljudstva v industrijskem in kmetijskem procesu proizvodnje, kakor tudi v letih domovinske vojne in nadaljeval:

Tako kot še nikdar prej so množice ukrajinskega ljudstva in divna ukrajinska mladina prežete z globokim sovjetiskim patriotizmom.

Stoletja in stoletja so prešla, ne da bi se ukrajinsko ljudstvo moglo združiti. Sanje Ukrajincev o združitvi so se zdele brezupne. Odkar pa se je Sovjetska zveza okrepila in dobila možnost, da zastopa upravičene težnje ukrajinskega ljudstva o združitvi vseh Ukraincev v sovjetski državi, se je izpolnila želja U-

krajincev po njihovi narodni združitvi. Sedaj so v sovjetski Ukrajini zedinjena vsa ukrajinska ozemlja vključno z zapadna ozemlja, ki so preje bila pod Poljsko, Karpatsko Ukrajino, ki je bila preje v okviru ČSR in Bukovino, ki je bila pod Romunijo. S pomočjo Sovjetske zveze je prišlo do združitve vseh ukrajinskih ozemelj in število prebivalcev današnje Ukrajine je skoraj enako številu prebivalcev največjih držav Evrope. Ne smemo pa pozabiti, da so se tudi na mejah ukrajinske države dogodile velike spremembe. Če so bile preje na zapadu in jugu Ukrajine države z reakcionarnim ali polfašističnim režimom, so danes na vsej državni meji Ukrajine države, v

katerih so vzpostavili nove demokratične režime, režime ljudske demokracije.

Molotov je nato poudaril, da je ukrajinsko ljudstvo doseglo te uspehe zaradi mogočnega prijateljstva med narodi Sovjetske zveze, zaradi podpore, ki jo nudijo sovjetski narodi Ukrajini. Vse te pridobitve pa so rezultat socialističnih temeljev sovjetske države, ki jih je ustvarila Socialistična revolucija. Samo sovjetska oblast in naraščajoči vpliv Sovjetske zveze v mednarodnih odnosih so omogočili uresničenje davnih težnej Ukrajincev. V tem je tudi velika zmaga idej Lenina in Stalina, idej boljševidne partije, idej komunizma.

Italijanski socialisti za enotnost delavskega razreda

Na 25. kongresu italijanske socialistične stranke, ki je bil te dni v Rimu, je sekretar stranke Basso v svojem referatu med drugim dejal:

Pred letom dni si je marsikdo težko mislil, da bo cepitev socialistov dovedla do krepitve in jačanja stranke. Naloga, ki jo je pred nas postavil sklep levega krila stranke, je bila doseči enotnost s Komunistično partijo. Obe stranki uživata danes iste pravice.

Mi se zavzemamo za politiko enotnosti, ker smo socialisti in kot taki borci delavskega razreda. Obsojali smo in bomo vedno obsojali tiste, ki so zaradi lažnega strankarskega patriotizma ali kakršnih koli drugih motivov skušali doseči, da bi naša stranka vodila politiko, ki bi se razlikovala od politike komunistov, da bi dali socialistični stranki poseben značaj.

Uspeli smo dokazati, da se lahko doseže enotnost demokratičnih sil samo

tedaj, če se gre po poti levih socialistov. Mnenja smo, da resnično svobodo lahko dosežemo samo pod režimom socialne pravičnosti, ker pod meščanskim režimom ni mogoče doseči resnične demokracije.

Basso je nato govoril o zunanje političnih vprašanjih. Kapitalistične skupine, ki so na oblasti v raznih državah, je dejal, so stopile v službo ameriškega kapitalizma. Stari vladajoči razred Italije vodi samo gospodovalno politiko imperialističnih skupin ZDA. Njegov tisk vedno znova napada demokratična ljudskag gibanja.

Mi se ne moremo sporazumeti z varuštvo, ki so nam ga vsilili ker se borimo za neodvisnost vseh narodov. Danes sta ostali samo dve možnosti: nadaljevanje reakcionarne politike, ki vodi k novim vojnám ali ustanovitev fronte, ki bo pripravila pot do novih demokratičnih pridobitev. Samo ljudska fronta la-

Balkanska komisija - orodje za izzivanje

Pod tem naslovom prinaša beograjski list »Politika« uvodnik, v katerem obravnava poročilo tako imenovane »Balkanske komisije«, ki ga je poslala Organizaciji Združenih narodov in ki ga je sestavila na temelju enostranske preiskave, izjav lažnih prič in izmišljenih dokazov.

Kakor je bilo pričakovati, piše list, je tako imenovana balkanska komisija, v kateri ima predstavnik Wall Streeta ameriški viceadmiral Goodrich glavno besedo, obtožila balkanske države in posebno Albanijo, da se vmešavajo v notranje zadeve Grčije. »Priče«, ki so jih zaslišali, so bili ujetniki, katerim so obljubili, da jih ne bodo usmrtili, če bodo pričali proti severnim sosedom Grčije. V jetnišnici v Janini so prav tako zaslišali več ujetnikov, ki so potrdili, da so prišli iz Jugoslavije. Kakor piše monarhofašistični tisk, je pričar Hristos Mici izjavil, da je videl jugoslovanske vojake »pri nalaganju tovarne živine, namenjene za Grčijo«, drugi, Nikiforos Sulis, pa je komisiji pokazal »čevlje jugoslovanske izdelave«.

Pri preiskavi v zvezi z borbami pri Konicu je predstavnik atenske vlade predložil naslednje dokazno gradivo: granato, v katero je bila gravirana rdeča zvezda, in projektil minometalcev, ki so prav tako imeli rdečo zvezdo. Zaradi tega je predstavnikom atenske vlade predpostavljalo, da so vsi ti izstrelki prišli iz Jugoslavije. Prav tako je predložil kot »do-

kazno gradivo« brošuro, prevedeno iz ruskega jezika.

»Politika« poudarja, da »balkanska komisija« s svojimi obtožbami proti Jugoslaviji, Bolgariji in Albaniji očitno poskuša, da bi zakrila in opravičila anglo-ameriško intervencijo v Grčiji. Ves svet ve, da so monarhofašisti prišli na oblast s pomočjo britanskih bajonetov, da sedaj imenuje ministre atenske vlade Griswold in da je monarhofašistična vojska pod poveljstvom Liveseya.

Predstavniki »balkanske komisije« so pred kratkim ugotovili pravi namen njihovega poslanstva v Grčiji. Izjavili so, da je položaj v deželi kritičen in da je za ohranitev miru potrebna mednarodna žandarmerija. Prav tako so izjavili, da bi medtem ameriška pomorska pešadija, ki so jo poslali v Sredozemsko morje, nadomestila mednarodno vojsko. Zaradi vedno bolj ogorčene osvobodilne borbe grškega ljudstva grozijo anglo-ameriški zavojevalci, da bodo proti grškemu ljudstvu poslali svoje lastne čete.

Glede trditve, da Jugoslavija, Bolgarija in Albanija nudijo podporo grškemu ljudstvu, piše uvodnik na koncu, pa mora biti rečeno, da je ta podpora ravno v tem, da te tri ljudske demokracije nočejo priznati »balkanske komisije«, ki je samo orodje v rokah ameriških imperialistov, ki služi zmanjšanju ugleda Združenih narodov in obrekovanju herojske borbe grškega ljudstva.

Madžarsko-romunska prijateljska pogodba

Pretekli teden je dopotovala v Budimpešto delegacija romunske vlade s predsednikom Petrom Grozom na čelu. Delegacija so sprejeli predsednik madžarske vlade s člani kabineta, kakor tudi diplomatski in drugi zastopniki.

Predstavniki romunske vlade so ob tej priložnosti podpisali z madžarskimi državniki pogodbo med Madžarsko in Romunijo o prijateljstvu, sodelovanju in o vzajemni pomoči. Komuniké, ki so ga izdali, pravi, da sta obe vladni delegaciji dosegli popoln sporazum o vseh važnih političnih vprašanjih. Prijateljske vezi in pogodba so važni činitelji za ohranitev miru v Podonavju in dokazujejo, da so se v Romuniji in Madžarski uresničili pogoji stalnega sodelovanja.

Ob podpisu pogodbe o prijateljstvu, sodelovanju in vzajemni pomoči je romunski zun. minister Ana Pauker izjavila dopisniku madžarskega lista »Szabad Nep«, da so se narodi obeh držav zedinili, da bodo združili vse svoje sile za ohranitev njihove teritorialne nedotakljivosti.

»Sklenitev pogodb z Jugoslavijo, Bolgarijo,« je dejala Ana Pauker, »in sedaj z Madžarsko bo uvrstila vrste ljudskih demokracij. Naloga naših narodov je, da omogočijo čvrsto medsebojno politično, gospodarsko in kulturno sodelovanje, da ojačijo borbo proti agentom reakcije in imperializmu in tako okrepijo demokracijo v svojih državah.«

Velika pomoč SZ pri obnovi Poljske

Poljska vladna delegacija, ki je s predsednikom vlade Cyrankiewiczem obiskala Moskvo, je imela s sovjetskimi državniki razgovore o političnih in gospodarskih vprašanjih, ki interesirajo obe državi. Na teh razgovorih so tudi razpravljali o trenutnem mednarodnem položaju in ugotovili popolno soglasje obeh vlad.

26. januarja so predstavniki poljske vlade podpisali s sovjetskimi vladnimi predstavniki sporazum o izmenjavi dobrin med obema državama od 1948. do 1952. leta. Pri tem so določili glavne pošiljke blaga, katerih skupna vrednost presega eno milijardo dolarjev. Sovjetska zveza bo dobavljala Poljski železno, kromovo in manganovo rudo, tekoče gorivo, volno, avtomobile, traktorje in druge predmete. Poljska pa bo dobavljala

Sovjetski zvezi premog, koks, tekstil, cement in drugo. Z določitvijo vsakoletnih kontingentov so določili tudi cene, ki se ravna po cenah na svetovnem tržišču.

Prav tako so podpisali sporazum, da bo Sovjetska zveza dobavila Poljski industrijske naprave.

Poljska bo na temelju tega sporazuma prejela naprave za industrijo, za obnovo mest, pristanišč itd. Za poravnavo teh pošiljk je Sovjetska zveza odobrila Poljski kredit 450 milijonov dolarjev.

Poleg tega je Sovjetska zveza izjavila, da je pripravljena dobaviti Poljski na kredit naknadno pošiljko 200.000 ton žita, tako da bo Poljska prejela skupno z izpolnjenimi dobavami, pol milijona ton žita. Novih 200.000 ton žita bodo dobavili v naslednjih treh mesecih.

Predlogi SZ o nemški imovini v Avstriji

Vlada Sovjetske zveze je poslala sekretariatu sveta zun. ministrov v Londonu predlog o nemški imovini v Avstriji. Glavne točke tega dokumenta obsegajo, kakor poroča APA, naslednje:

1. Zahteva Sovjetske zveze glede petrolejskih vrelišč v Zistersdorfu ostane nespremenjena, to se pravi, da Sovjetska zveza zahteva dve tretjini koncesijskih pravic in odgovarjajoči del na drugih napravah.

2. Koncesije petrolejskih vrelišč morajo veljati za dobo 50 let.

3. Povračilo za ostala podjetja nemške imovine, ki bi morala pripasti Sovjetski zvezi in katerim bi se ta odpovedala, bi moralo biti določeno z vsoto 200 milijonov dolarjev. To vsoto mora Avstrija plačati v dobi dveh let.

4. Sovjetska zveza zahteva delež 20—

40 odstotkov pri donavskem paroplovnem društvu.

5. Dobičke in druge dohodke, ki bi Sovjetski zvezi pod temi pogoji pripadli, lahko svobodno izvažajo iz Avstrije. Z druge strani pa Sovjetska zveza v svojih predlogih priznava načelo, da so vsa podjetja, pri katerih ima Sovjetska zveza svoj delež, podvržena avstrijskim zakonom.

Iz Beograda poročajo, da bo prvi transport avstrijskih vojnih ujetnikov odpotoval v nedeljo 1. februarja iz Jugoslavije. S tem se bo začelo v skladu s programom vračanje avstrijskih voj. ujetnikov iz Jugoslavije v Avstrijo tako, kakor so jugoslovanske oblasti obljubile lani v oktobru mesecu gen. tajniku KPA Färnbergu in narodnemu poslancu Hohnerju.

Izjava CKKP Avstrije o nacistični zaroti

Centralni komite Komunistične partije Avstrije je na svojem zadnjem sestanku zavzel stališče do nacistične zarote, ki je še vedno niso uničili, in izdelal predloge, ki naj bi omogočili dokončno rešitev tega vprašanja.

Izjava Centralnega komiteja KP pravi med drugim, da je očitno, da za nepopoljšljivimi pustolovci, ki so sklenili zaroto proti demokraciji in miru, stoji vplivni politični krogi. Nacistično zaroto je spočela avstrijska reakcija, ki jo tuji s pomočjo inozemskih imperialistov podpira. Stranki, ki sta na vladi, sta enomogočili hitro rešitev »vprašanja nacistov« in njuna politika v vprašanju denacifikacije je dovedla do tega, da so v mnogih uradih še danes tisti, ki so uživali s svojo zarotniško dejavnostjo.

Zaradi tega zahteva izjava Centralnega komiteja popolno razkrinkanje nacistične zarote, smrtno kazen za vse njene voditelje, strogo kazen za vse sokrvice ne glede na osebo, čin ali ime. Odstranitev vseh, ki so stali v ozadju zarote, iz vseh javnih služb in funkcij. Prav tako morajo razkrinkati in postaviti na zahtojno klop vse, ki so kakor koli sokrivi zarote, ne glede na njihov položaj, osebo in ime.

Dalje pravi izjava, da mora država izpolniti vse svoje dolžnosti do žrtev fašizma in njihovih svojcev, da mora priznati in izpolniti njihove upravičene zahteve. Dokler ne bodo povrnili vse škode tistim nesrečnikom, ki so v vojni izgubili svoj dom, imetje ali eksistenco, je vnebovpijoča krivica zahtevati povračilo škode za tiste, ki so utrpeli škodo po osvoboditvi Avstrije, ker so se zaradi svoje slabe vesti umaknili na zapad. Upravičenost zahtev žrtev fašizma po domu, imetju, stanovanju in eksistenci je stokrat večja kakor zahteve ljudi, ki so preživeli fašizem in vojno brez vsakih

posledic in ki zahtevajo danes povračilo škode.

Prav tako zahteva Komunistična partija, da pokličejo na odgovornost in kaznujejo vse, ki so med fašizmom in vojno uživali. Vse, ki so imeli vodilne položaje v državi, gospodarstvu ali družbi, vse vodilne ljudi v nacistični upravi morajo ne glede na to, ali so bili člani nacistične stranke ali ne, poklicati na odgovornost in kaznovati. Vse vojne dobičke, ki so jih dobili v času nacističnega terorja, morajo odvezeti. Na ta način bodo izpolnili obljubo in kaznovali vse tiste vplivne kolaboracioniste, ki so prizadejali veliko večjo škodo in ki nosijo veliko težjo odgovornost kakor sopotniki, zavedenci nacizma.

»S takimi in podobnim ukrepi,« pravi izjava na koncu, »z resno pomočjo žrtvam nacizma, z odločnimi ukrepi proti odgovornim in tistim, ki so uživali za časa nacističnega gospodstva in Hitlerjeve vojne, bodo dali možnost, da množico zavedenih, zapeljanih, resničnih sopotnikov nacizma osvobodijo vseh posledic osvete in jih napravijo za polnovredne državljane. S tem bodo dokončno rešili »vprašanje nacistov«. Takšno rešitev, ki jo ljudstvo rabi in katero si želijo stoletiči, je možno doseči samo v borbi zoper reakcijo, ki se noče odpovedati protidemokratskim gonji, fašističnim pustolovščinam in zarotam.

Da še ni prišlo do rešitve nacističnega vprašanja, je rezultat dosedanje reakcionarne politike; da bi tudi to vprašanje rešili, je treba novega političnega kurza. Fašistična zarota je delavstvo opozorila in zato je samo od njegove odločnosti odvisno, po kateri poti bo šla Avstrija, ali po poti, ki pelje nazaj v zmešnjave preteklosti, ali po poti naprej, po poti miru, izgradnje in demokracije.«

Proti razkosanju Nemčije

Dogodki, ki so se v zadnjem času odigrali v tako imenovani Bi-coni Nemčije, so pokazali vso upravičenost očitkov, ki jih je sovjetski zunanji minister Molotov izrekel na konferenci zun. ministrov v Londonu in tudi pozneje proti zapadnim silam, namreč da anglo-ameriška politika stremi samo za razkosanjem Nemčije.

Razgovori, ki so jih predstavniki anglo-ameriških zasedbenih oblasti imeli v Frankfurtu, so dovedli do ustanovitve »zapadno nemške« marionetne države. Takrat so objavili vsemu svetu, da je »zapadna Nemčija dobila možnost, da pri razvoju zapadne Evrope odigra s pomočjo Marshallovega načrta realno in pomembno vlogo«. S tem so znova pokazali, da je zapadna Nemčija samo objekt, ki koristi ameriškem ekspanzionizmu, samo objekt igre magnatov Wall Streeta in Cityja.

Na seji zavezniškega nadzornega sveta za Nemčijo, ki je bila 20. januarja v Berlinu, je sovjetski predstavnik maršal Sokolovski podal stališče sovjetske vlade do frankfurtskega sporazuma in med drugim dejal:

Iz izjave, ki jo je podal komandant ameriških zasedbenih sil v Nemčiji general Clay v Frankfurtu, je razvidno, da so angleške in ameriške oblasti v Nemčiji napravile nov korak k razcepitvi Nemčije in ustanovitvi zapadne nemške države.

Kakor znano, so zunanji ministri ZDA, Velike Britanije in Francije odbili predlog sovjetskega zun. ministra, da bi vzpostavili enotno nemško vlado. Organi, o katerih je general Clay govoril v svoji izjavi in katerih naloga je baje samo v opravljanju gospodarskih funkcij, imajo dejansko vsa polnomočja federativne vlade. S tem so angleške in ameriške oblasti začele ustanavljati nemško vlado za zapadna področja. Vsi ti ukrepi, o katerih ni bil obveščen zavezniški nadzorni svet, predstavljajo grobo kršitev potsdamskih sklepov.

Ameriški državniki in vojaški predstavniki opravičujejo te ukrepe, češ da so vse to izvedli v sporazumu z nemškimi političnimi funkcionarji, ki so se ude-

leževali razgovorov v Frankfurtu. Znano pa je, da so na to posvetovanje povabili samo tiste, ki so pripadniki cepitve Nemčije, ki so sami aktivno sodelovali v pripravljani anglo-ameriških načrtov. Pripadniki enotne Nemčije pa so podvrženi zatiranju anglo-ameriških oblasti.

Ukrepi, ki so jih anglo-ameriške oblasti podzele po sestanku v Frankfurtu, še v večji meri motijo gospodarsko življenje Nemčije in povzročajo še večje težave v razvoju mirnodobske industrije, tudi nemške industrije, ki se ne more normalno razvijati brez aktivnih zvez z jugovzhodom in vzhodom.

Sovjetske zasedbene oblasti vztrajajo pri zahtevi po prekinitvi takšnega delovanja ameriških in britanskih oblasti, ki stremijo za razkosanjem Nemčije in kršijo sklepe konference v Potsdamu in medsebojne pogodbe vseh štirih sil.

POLITIČNE VESTI

Skupina funkcionarjev ameriškega sindikata CIO je v tisku objavila poziv na ameriške delavce, naj zahtevajo od vlade ZDA ukinitve pošiljk orožja in drugih pomoči »prodani Čangkaškovi diktaturi«, ki ubija voditelje stavk in vodi vojno proti kmetom.

Ker se vladi Jugoslavije in Italije nista mogli sporazumeti o imenovanju bodočega guvernerja za Svobodno tržaško ozemlje, je Varnostni svet OZN odločil, da bo na prihodnjem sestanku iznova postavil na dnevni red vprašanje tržaškega guvernerja.

Način, kako v Turčiji uporabljajo »Marshallov načrt« v praksi, je v Ankari vzbudil veliko vznemirjenje. Posebno so razočarani, ker ZDA zahtevajo, da mora Turčija plačati poljedelske stroje v gotovini. »Marshallov načrt je razočaral naša upanja,« piše list »Son Postac.« »Zahteve ZDA bodo že tako omejene finančne možnosti države popolnoma izr-pale.«

Vprašanje slovenskih šol na Koroškem

Narodni poslanec Hans Lager je na decembrskem zasedanju dunajskega parlamenta v proračunski debati govoril o »manjšinskem šolskem vprašanju na Koroškem«. Med drugim je trdil, da imajo koroški Slovenci na področju šolstva vse pravice in v dokaz navajal, da so na Koroškem utrakvistične šole že 75 let. Nadalje je g. Lager nakazal, koliko zastopnikov baje imajo koroški Slovenci v koroški deželni vladi in drugih uradih. Tako je po njegovih trditvah deželni glavar g. Wedenigg Slovenec. Slovenskega porekla je tudi namestnik deželnega glavarja g. Ferlitsch. Izmed sedmih članov deželne vlade da so trije Slovenci. Tudi v deželnem zboru in v občinah so slovensko govoreči funkcionarji močno zastopani itd. Sprašujemo se, ali je g. Lager zamenjal Koroško s kakšno »deveto deželjo«, ker tako bi laže verjeli njegovim bajkam o enakopravnosti njenih prebivalcev. Na Koroškem pa so razmere v vsem drugačne. Če pogledamo »Slovenca« Ferlitscha, katerega je g. Stotter pohvalil za njegove zasluge za kmetijsko šolstvo, vidimo, da je ravno on s pomočjo koroških šovinistov v Kmečki zbornici, kakor tudi Schumy, ki je koroškimi Slovincem dobro znan, skupaj z Matschniggom, Gruberjem, Stotterjem in drugimi vedno znova znal prepričati otvoritev slovenske kmetijske šole, za katero se poleg slovenske gimnazije in učiteljske borijo koroški Slovenci. Tudi »slovenski« deželni glavar nam je znan po svoji Slovencem dobro namenjeni izjavi na zasedanju koroškega deželnega zbora dne 17. 11. 1947, ko je grozil, da bodo avstrijske oblasti po sklenitvi mirovne pogodbe našle možnost, da bodo obračunale z Osvobodilno fronto, to se pravi, z vsemi poštenimi in zavednimi koroškimi Slovenci.

Omeniti moramo, da je isti g. Lager točno pred 20 leti govoril povsem drugače. V proračunskem odboru je socialdemokratski poslanec Lager decembra 1927 grajal zapostavljanje Koroške nasproti drugim deželam pri podpori za šolska sredstva. Dejal je, da je to zapostavljanje tembolj boleče, ker živijo na Koroškem Slovenci. Leta 1920 pred plebiscitom je vlada izjavila, da bo, če se bo glasovanje izvršilo v prid Avstrije, upoštevala želje koroških Slovencev na vseh področjih, tudi na šolskem. Koroški deželni zbor je slovenskemu prebivalstvu svečano zagotovil, da bo imelo politično, socialno in kulturno enakopravnost z nemškimi prebivalstvom. Vlada svojih obljub ni izpolnila. Slovenci zahtevajo, da se slovenski pouk bolje upošteva kakor sedaj. Za pouk slovenskega in nemškega jezika se uporablja stara knjiga, ki se je že davno preživela. Dasi so se slovenski učitelji združili in pred nekaj leti hoteli sestaviti novo učno knjigo, do danes niso mogli doseči pritrđila oblasti za uporabo te knjige v šoli. Učitelji so mnogokrat prisiljeni dobivati knjige iz Ljubljane. Tudi vprašanje izobraževanja učiteljev je za slovensko manjšino na Koroškem velikega pomena. Dolžnost prosvetne uprave je, da izobrazbi slovenskih učiteljev posveti posebno pozornost ter bi bila tudi naloga prosvetnega resora, da bi slovenskim šolam dal na razpolago knjige, katerih danes še primanjkuje.

To so besede istega g. Lagerja, ki danes po 20 letih našteva pravice, ki jih baje uživajo koroški Slovenci in ki se jim godi v Avstriji prav dobro. Gospod Lager tudi trdi, da obstojajo utrakvistične šole na Koroškem že 75 let. Kakšne so bile te šole v resnici, je dokazal on sam pred 20 leti, še prej pa naš ljudski poslanec Grafenauer, ki jih je v dunajskem parlamentu imenoval poneumnevalnice slovenske mladine.

Vprašanje pouka v materinskem jeziku je najvažnejši problem, ki skozi desetletja obvlada politično in kulturno borbo slovenskega naroda na Koroškem. Kdor ne pozna bojov koroškega slovenskega ljudstva skozi dolga desetletja za slovensko šolo na Koroškem, ne more razumeti sedanjega položaja koroških Slovencev. Predvsem ne more razumeti, kako je mogoče, da je govorica koroških Slovencev, kjer je tekla zibelka slovenstva in kjer so že v srednjem veku na-

stali znameniti spomeniki slovenskega jezika in slovenske literature, polna nemških spakedrank.

Zgodovina vseh evropskih narodov pa nam kaže, da je kulturna dobrina narodne zavesti plod vzgoje. Narodnega šolstva, v katerem bi se ljudski naraščaj vzgajal v duhu svoje narodnosti, koroški Slovenci v Avstriji nikdar niso imeli. Leta 1851 je prosvetno ministrstvo na Dunaju izdalo uredbo, po kateri se morajo otroci Slovencev učiti jezika večinskega naroda, to je nemščine. Odredba sicer pravi, da mora biti materinski jezik podlaga za pouk, obenem pa zapoveduje šolskim oblastem, da se mora s poukom nemškega jezika pričeti že v drugem šolskem letu. Po tej odredbi je sicer koroškimi Slovincem bila še dana možnost, da svojo mladino vzgajajo v slovenskem jeziku, a že v naslednjem desetletju je postala šola izključno politično bojno sredstvo, ki so se ga Nemci vedno bolj posluževali proti drugim narodom stare monarhije.

Upravni aparat je bil na Koroškem vedno v rokah nemške večine, ki je tudi sklepala in odločala o usodi slovenskega šolstva. O učnem jeziku v ljudskih šolah je odločeval deželni šolski svet, v katerem so bili Nemci v veliki večini. Ta način je še danes na Koroškem v veljavi, samo da Slovenci v dež. šolskem svetu nimajo niti enega zastopnika.

Nemške večinske stranke so porabile svojo moč za to, da so slovenske utrakvistične šole polagoma spremenile v sredstvo za raznarodovanje. Nameščali so v vedno večjem številu učitelje, ki so sicer obvladali slovenski jezik, drugače pa so bili izraziti sovražniki slovenskega naroda. Koroški deželni šolski svet se je celo drznil, da je zagrozil s kaznijo onim učiteljem, ki niso sodelovali pri ponemčevanju slovenskih otrok. Tako se je pričela sistematična germanizacija slovenskega naroda na Koroškem, ki je postajala iz leta v leto vedno ostrejša.

Dolžbe, po katerih naj bi se poučevalo tudi v slovenskem jeziku, so ostale samo še na papirju. Nenehni boj slovenskih zastopnikov proti takšni zlorabi šole je bil brezuspešen, zakaj učitelji so stali pod varstvom višjih šolskih oblasti in deželne vlade, od katerih so tudi prejemali naloge in direktive za raznarodovalno delo, da »Heimabunda« in »Südmarke« niti ne omenimo.

Skozi vsa desetletja so izvajali načrtno germanizacijo in pričakovati bi bilo, da se bo ta krivica v »demokraciji« Avstriji poravnala. Toda dejstva dokazujejo, da se to zlo danes prav tako nadaljuje. Avstrijske oblasti se sicer ob vsaki priložnosti sklicujejo na uredbo o dvojezičnih šolah, ki jo je konec oktobra leta 1945 izdala deželna vlada v Celovcu, ki pa še do danes ni izvedena. Leta 1945 je skupina slovenskih učiteljev pri pravila čitanko in jo predložila deželni šolski oblasti v odobritev. Naletela pa je na odločen odpor dež. šolskega sveta. V aprilu leta 1946 je dež. šolski svet poveril posebni skupini šolnikov uradno nalogo, da pripravi slovenske šol. knjige. Toda do danes zaman čakamo na te knjige.

Mnogo se govori o denacifikaciji v Avstriji in posebno na Koroškem. Po vseh uradih pa lahko vidimo znane veličine NSDAP, ki še danes nemoteno delajo in očločajo. Tudi v šolstvu se nabaja še zelo mnogo nacistov, ki so posebno »ljubeznivi« do koroških Slovencev in slovenske mladine. Tako zaseda v koroškem šolstvu še vedno važno in odločilno mesto bivši pripadnik NSDAP in najozišji sodelavec vojnega zločinca Maierkaibitscha in dr. Rainerja, strokovnjak za pisanje nacističnih šolskih knjig, profesor Josef Friedrich Perkonigg, ki je dobro znan po svojih nacifašističnih delih, kakor na primer »Koroška — nemški jug«, »Straža na jugu«, »Kärnten — Heimatland, Abnenland« in mnogo drugih, v katerih poje slavospev na svojega »Führerja« Hitlerja, na tisočletni rajh, na nacifašizem in nemško imperialistično politiko. Danes pa so istemu Perkoniggu v »denacificirani« Avstriji koroške šolske oblasti v Celovcu poverile nalogo, da sestavlja in cenzurira šolske knjige, ki naj se uvedejo v avstrijske šole.

Slovenske učitelje, ki so si prizadevali, da bi izboljšali stanje slovenskega pouka v dvojezičnih šolah, je dež. šolski svet odpustil iz službe, jih prisilno upokojil ali pa premestil v nemške kraje. Na njihova mesta pa so nastavili »manj obremenjene« nacistične in inozemske fašiste in kolaboracioniste. Tako so bili v začetku tega leta med številnimi drugimi »manj obremenjenimi« nacisti nastavljeni Artur Jank, Pavle Jues, Ferk i. dr., ki so se sami hvalili kot »stari nacistični borci«. Seveda je slovensko antifašistično prebivalstvo protestiralo proti takemu ravnanju in ko so se dotični učitelji zagovarjali pred okrajnim šolskim svetom, je izjavila bivša učiteljica v Št. Ilju, »da so edino le Titovci proti njej«. Ta zagovor je značilen za koroške razmere ter najbolj nazorno slika karakteristiko ponovno nameščenih »manj obremenjenih« nacističnih učiteljev.

V novi »demokraciji« Avstriji gre razvoj tako daleč, da celo škofijski ordinarijat pod vodstvom dr. Kadrasa zahteva v šolah tudi veronauk v dvojezičnosti in to v šolah, kjer je bil ta vedno samo slovenski.

Spričo takšnih razmer in zapostavljanju koroških Slovencev je Slovenska prosvetna zveza v Celovcu od prosvetnega ministrstva na Dunaju zahtevala otvoritev slovenske gimnazije in učiteljskega v Celovcu. Ugotoviti pa moramo, da še da-

Kongresu AFZ, Beograd

Reakcionarna avstrijska oblast nam ni dovolila, da se udeležimo kongresa. Zato Vam pošiljamo borbene pozdrave in Vam želimo poln uspeh.

Me žene Slovenske Koroške se zaobljubljamo, da se bomo neustrahovano in vztrajno borile za nacionalne in socialne pravice slovenskega ljudstva na Koroškem do priključitve k FLRJ. Vzglede v tej borbi nam bodo vedno naši junaški borci in borke partizani.

Pokrajinski odbor AFZ za Slovensko Koroško.

nes nimamo ne odgovora na pismo, ne slovenskih šol. Na drugi strani pa se pouk slovenščine na dvojezičnih šolah ali nezadostno ali pa sploh ne izvaja.

Taka je torej resnična enakopravnost in to so pravice, ki jih po izjavi poslanca g. Lagerja koroški Slovenci baje uživamo. Za zahtevo, »da se priznamo k Avstriji« pa odgovarjamo g. Lagerju in vsem njegovim somišljenikom: Mi smo in ostanemo, kar so bili naši predniki, narodu zvesti in pošteni Slovenci, ki ne klonemo pod nobenim nasiljem, temveč se odločno in brezpogojno borijo za svoje pravice!

Kulturno - prosvetni tečaj v Dolah

V času od 7. do 25. januarja je bil v Dolah ob Vrbskem jezeru kulturno-prosvetni tečaj, ki so se ga udeležili prosvetni aktivisti iz vse Slovenske Koroške. Velika udeležba in zanimanje ter sodelovanje vseh aktivistov sta bila najlepši dokaz, kako potreben je bil tak tečaj za izboljšanje kakovosti naše ljudske prosvete in naših prosvetnih prireditev. Voditelji tečaja in razni predavatelji so v svojih referatih govorili o pomenu ljudske prosvete, o načinu ljudsko prosvetnega dela ter o kulturni in literarni zgodovini slovenskega naroda, kar naj bi dalo vsem prosvetašem osnovo za čim boljše poznavanje slovenske preteklosti in razumevanje nalog, ki nam jih stavi današnji čas v naši borbi za svobodo in enakopravnost.

Tečajniki, ki so ves čas z živim zanimanjem spremljali referente in predavatelje in z živahnim razpravljanjem dokazali, da so vzeli svojo nalogo resno, so tudi ob zaključnih izpitih pokazali, da jim je tečaj nudil ogromno in da so si s pridnim učenjem osvojili vse one osnove, ki so slovenskemu prosvetašu na Koroškem potrebne za delo na področju ljudske prosvete. Kar težko je bilo reči, kateri izmed šestih prvih je bil najboljši. Krištof Štefan iz Žvabeka, Kokotova Ančka iz Gozdanj, Rupic Folti iz Št. Vida, Gabrijelova Cilka iz Št. Janža, Krištof Lojze iz Šmihela in Lesjakova Mira iz Globasnice

so nam pokazali uspehe, ki potrjujejo, da je bil tečaj opravljen ogromno delo. Naj nam povedo besede tečajnikov samih, kaj so čutili in mislili, ko so odhajali na domove; zapisali so jih za slovo na steno: »Obljubljamo, da bomo doma in na terenu še poglobili znanje, ki smo ga na tečaju dobili in da bomo kot aktivisti dokazali, da smo spoznali osnovo in bistvo ljudske prosvete, ki nas bo vzgajala in vodila v borbi za naše nacionalne in socialne pravice do popolne svobode.« Da so se zavedali poslanstva, ki ga ima aktivist v tej borbi, pa dokazuje slika tovariša Noltija iz Škofič, ki prikazuje partizane v borbi z geslom: »Če ne bi bilo partizanov, bi se slovenska igra tisoč let ne igrala več!«

Ta prvi kulturno-prosvetni tečaj je pokazal, da nam je treba še več takšnih tečajev, da si bomo vzgojili čim več aktivistov za izboljšanje, širjenje in poglobitev vsega našega kulturnega življenja na Slovenskem Koroškem, ki mora hoditi v korak s kulturnim življenjem vsega slovenskega naroda, s kulturo vsega naprednega človeštva, ki stremi za svobodo, mirom in demokracijo. Vključeni v to veliko napredno silo bomo tudi mi koroški Slovenci doprinesli svoj delež v borbi za trajen in pravičen mir, ki bo najtrdnjša osnova za nemoten kulturni razvoj vsakega naroda — tudi našega.

Slovenske radijske oddaje so žalitev kulturnih čustev koroških Slovencev

Slovenska prosvetna zveza je 9. decembra 1947 naslovila na britansko civilno upravo, oddelek za Koroško v Celovcu, pismo, v katerem pravi med drugim:

»Britanska obveščevalna služba upravlja, odkar so britanske vojaške sile zasedle Koroško, celovško radijsko postajo. Po uvedbi samostojnih oddaj so vpeleljali tudi program v slovenskem jeziku. S tem naj bi bila izpolnjena zahteva koroških Slovencev po lastnih oddajah v celovški radijski oddajni postaji.

Uprava in vodstvo slovenskih oddaj pa nikakor niso v skladu s priznanjem popolne enakopravnosti koroških Slovencev po britanskih zasedbenih oblasteh. Med osebjem uprave in sodelavci slovenskih oddaj Britanske obveščevalne službe ni niti enega koroškega Slovenca. Slovenski prosvetni zvezi, ki že 40 let zastopa kulturne težnje koroških Slovencev, so onemogočili vsak vpliv na programe in upravljanje slovenskih oddaj. Pod nadzorstvom britanskih organov vodijo in urejujejo slovenske oddaje izključno emigranti iz Jugoslavije. Te »razseljene osebe« oskrbujejo tudi oddajo poročil in pretežni del ostalega programa.

Niti uprava niti urejevanje in izvajanje slovenskih oddaj ne odgovarjajo zahtevam koroških Slovencev po svobodnem in enakopravnem udeleževanju. V ostalem so slovenske oddaje Britanske obveščevalne službe v sedanji obliki žalitev kulturnih čustev kor. Slovencev.«

V svojem pismu je Slovenska prosvetna zveza predlagala, da bi upravo, urejevanje in izvajanje slovenskih oddaj izročili njej. Do te zahteve imajo koroški Slovenci z ozirom na svoj veliki doprinos v borbi proti skupnemu sovražniku, fašizmu, nedvomno pravico.

Ugotoviti pa moramo, da na to pismo Slovenska prosvetna zveza še do danes ni prejela odgovora. Slovenske radijske oddaje še naprej urejujejo in upravljajo belgardistični emigranti, ki so zaradi svojega sodelovanja z nacisti pobegnili iz domovine in sedaj med koroškimi Slovenci poskušajo sejati svojo mržnjo do sil napredka in demokracije. Vprašujemo se, ali naj bi bila to tista enakopravnost in kulturna svoboda koroških Slovencev, o kateri toliko govorijo. Mi priznamo samo take slovenske oddaje, ki jih sami urejemo in izvajamo, ker nam morejo le take zagotoviti izpolnitev kulturnih potreb našega naroda.

OB GROBU ŠAŠELJEVEGA OČETA

V Slovenjem Plajberku je v ponedeljek 12. januarja 1948 umrl Šašeljev oče, tovariš Janez Wieser. Umrl je mož, slovenski kmet, ki je bil poznan vsej Slovenski Koroški. Zapustil nas je oče, katerega življenje je bilo delo, borba in trpljenje za pravico in resnico. Umrl je gospodar, ki je ljubil, negoval svojo zemljo, na kateri je visel z vsem svojim življenjem.

Trnova je bila pot Šašeljnovega očeta. Bila je pot slovenskega trpina na Koroškem, ob katerega so 54 let butali valovi in viharji nemškega imperializma. Bil je upodobljena slovenska trdnjava, katere niso mogli zrušiti ne veleniški šovinizem na Koroškem, ne domači izdajaleci in tudi ne teror nemškega nacizma. Ko se je v letih 1941—1942 zagnal nacistični bes v koroške Slovence z vsem sovraštvom in s silo terorja, je moral tudi Šašeljnov oče s sedemčlansko družino zapustiti svoj dom in svojo zemljo. Romal je v izgnanstvo in izseljeništvu, s seboj pa je vzel drobec svoje domače zemlje, da daje njemu in družini v izgnanstvu moč in vztrajnost. Bil je prepričan, da se bo spet vrnil na svoj dom. Vzpodbujal je svoje in druge v težkih urah izgnanstva in ko so na Slovenskem Koroškem zapokale partizanske puške, so tu-

bornik in kot član šolskega sveta je dolga leta vztrajno zastopal pravice in koristi slovenskega radiškega prebivalstva.

Po naravi zelo nadarjen je širil svoje obzorje s prebiranjem slovenskih časopisov in knjig Mohorjeve družbe, ki jih je z vnumo razširjal tudi med svojimi sovaščani.

Posebno pri srcu mu je bilo slovensko petje in glasba. V okviru prosvetnega društva je ustanovil in vodil tamburaški orkester in moški in mešani pevski zbor, s katerima je poleg udejstvovanja na cerkvenem koru, kjer je bil 25 let organist, uspešno nastopal tudi na vseh slovenskih prosvetnih prireditvah. Njegova zasluga je, da radiški pevci še danes sloviijo širom Slovenske Koroške.

Na svoja stara leta je moral doživeti hud udarec, ko so mu domači nacisti pogнали njegovo hčerko z otrokom v naročju z domače zemlje v izseljeniško taborišče v Hitlerjevo Nemčijo.

Ogromna udeležba pri pogrebu je živo pričala o priljubljenosti in spoštovanju, ki ga je Tončev oče užival v vsej bližnji in daljni okolici. Od svojega dolgoletnega pevovodje sta se pri pogrebu poslovila oba radiška pevski zbora.

Težko bomo Radišani preboleli izgubo Tončevega očeta. Ostal nam bo vzor

še venomer rohnel nad nami in nas celo dejansko napadel. Bila je to res prava mučilnica. Med nami ni bilo nobenega, ki bi bil prav zdrav, a dva tovariša sta še silno trpela na boleznih želodca. Ker sta se javila, da ne moreta delati, je prihrumel nad nas Einsatzführer Schüssler, ki bolnim tovarišem sploh ni pustil govoriti. Ozmerjal nas je kot največje zločince na svetu in rekel dobesečno: »Poznam samo zdrave in mrtve, bolnih ne. Če bo kdo nekoč prinesel svojo glavo pod pazduho, naj se javi, da je bolan.« Posledica tega je bila, da sta kmalu dva tovariša obnemogla. Eden od teh je bil tudi Franc Prosenec, doma iz pliberške okolice, ki je nato odšel v bolnišnico v Nürnberg in tam umrl.

Nazadnje sva ostala pri Gögeleinu še sama z Dragašnikom Filipom. In tam sem to dobro, blago slovensko dušo spoznal do dna. V neomajni veri v božjo pravičnost je trpel in trdnem upanju, da bodo ti težki dnevi za nas izseljence minuli in da bo prišel dan, ko se bomo vrnili na naše domove, ko bo naša domovina svobodna, naš narod združen v matični državi in ko bo konec zatiranja. Da bi dal narodu vse, kar je mogel, je dal svojega starejšega sina v šole z željo, da ga daruje Bogu in narodu. Toda bridka usoda je hotela, da je naš blagi

VOJAŠKO SODIŠČE JE MORALO RAZVELJAVITI OBSODBO IN KRIVICNO KAZEN

Orožniška komanda na Bistrici v Rožu je dne 17. januarja 1948 obvestila tovariša Blaža Singerja, da je britansko vojaško sodišče v Celovcu z dne 15. januarja 1948 preklicalo obsodbo, ki so jo izrekli 29. 7. 1947 nad tovarišem Singerjem in razveljavilo kazni.

Kakor znano, je bil tovariš Singer dne 29. 7. 1947 obsojen, ker je 27. 4. 1947 ob 14. uri govoril v Šent Janžu v Rožu na prijavljenem sestanku OF. Čeprav je tovariš Singer na razpravi dokazal, da je imel ta govor na prijavljenem in dovoljenem zborovanju članov OF, ki je bilo pred kulturno prireditvijo, ga je britansko vojaško sodišče obsodilo na 14 dni zaporu. Prič, ki bi lahko ovrgle obtožbo, sodišče sploh ni zaslišalo.

Ze tedaj smo pisali: »Ne glede na to, da je treba obsodbo na temelju tako pomankljive razprave označiti za očitno nepravilno, pomeni to hkrati udarec po Zvezi mladine za Slovensko Koroško, ker bi bil moral tovariš Singer v naslednjih dneh voditi slovensko mladinsko delegacijo na svetovni festival v Pragi.«

Dejstvo, da je moralo britansko vojaško sodišče na priziv tovariša Singerja krivično obsodbo naknadno preklicati in kazni razveljaviti, najbolj nazorno potrjuje površno delovanje, krivični postopek in zlonamerno kaznovanje britanskega vojaškega sodišča. V vseh demokratičnih državah daje sodišče obtožencu možnost, da se zagovarja, predloži priče in podnese dokaze v svoj prilog. Tovarišu Singerju tega niso dovolili in ga, kakor je sedaj sodišče samo priznalo, po krivici obsodilo. Tako je moral tovariš Singer po krivici sedeti 14 dni v zaporu. Ob tej ugotovitvi je očitno, da je bila obsodba izgovorjena le iz drugih vzrokov, ker so hoteli preprečiti odhod naše mladinske delegacije na svetovni festival v Prago. Hkrati pa Jobijo po teh okolnostih tudi besede sodnika Cohena na zadnji razpravi proti mladincem iz Št. Janža čisto izrazit in nedvoumen smisel: Ne gre za krivdo, temveč za udarec slovenskemu mladinskemu in osvobodilnemu gibanju sploh!

ŠT. ILJ OB DRAVI

Tudi iz Št. Ilja se hočemo oglašiti me mlade kuharice. Imamo že tretji teden kuharski tečaj, katerega z velikim veseljem in zanimanjem obiskujemo. Saj vse vemo, da mora znati vsako dekle, ki hoče postati dobra gospodinja, v prvi vrsti kuhati. Da smo v tem kratkem času že toliko gospodinjske snovi pridobile, se moramo zahvaliti naši požrtvovalni kuharici Francki Kriglovi.

Dopolodne kuhamo in popoldne imamo razna predavanja o gospodinjstvu, vrtarstvu in mlekarstvu. Ogledale smo si tudi perutninarstvo itd.

Izobrazile se bomo tudi v jezikovnem pogledu, saj nam je sicer le redkokrat dana možnost, da slišimo pismeno slovensko besedo.

Med odmorom in pri ročnem delu pogledamo naše narodne in partizanske pesmi. Čas mine neverjetno hitro.

Priporočamo vsakemu dekletu, ki bo imela kdaj možnost obiskati slovenski kuharski tečaj, da se ga udeleži, ker zgradila se bo v pravo gospodinjico.

Anica Zima.

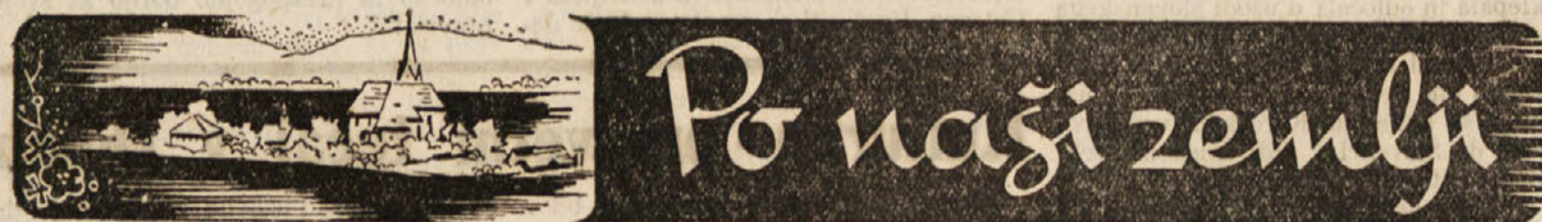
SLOVENSKA PROSVETNA ZVEZA**n a z n a n j a :**

V nedeljo 1. februarja 1948 bo ob 14. uri popoldne v dvorani prosvetnega doma v Št. Jakobu v Rožu igra »Razvalina življenja«. Gostujejo igralci in pevci SPD »Gorjanci« iz Kotmare vasi.

V nedeljo 1. februarja 1948 bo ob 14. uri v društveni dvorani na Radišah pustna prireditev z igro »Micki bo treba moža«. Sodelujejo tudi pevci.

V nedeljo 1. februarja 1948 bo ob 14. uri v prosvetnem domu v Hodišah pustna prireditev z igrami »Trije ptički« in »V posredovalnici« ter z nastopom pevskega zbora.

Na pustno nedeljo 8. februarja 1948 ob 3. uri popoldne priredi SPD »Edinost« v Pliberku svojo običajno pustno prireditev pri Brezniku. Na programu je veseloliga »Glavni dobitek«, nekaj petja in veliko proste zabave in dobre volje. Vabljeni vsi prijatelji zdravega smeha in dobre Breznikove kapljice!

di njegovi otroci našli iz daljnega taborišča pot nazaj na Slovensko Koroško — k partizanom.

Njega pa se je oprijela v izseljeništvu težka bolezen in telesno strt se je v poletju 1945 vrnil na svoj dom. Dom je bil izropan in gospodarsko uničen. Telesno bolni, a duševno zdravi in krepki oče ni okleval; graditi in ustvarjati je pričel nov dom, trdno in srečno zavetišče sebi in svojim potomcem. V njegovih trdnih volji ga ni moglo omajati staro sovraštvo, gonje in spotikanja nacističnih in šovinističnih nasprotnikov. S svojo pridno družino si je uredil svojo domačijo in postavil novo hišo.

Vrnil se je na svoj dom in se ga oklenil z vso ljubeznijo, a v izgnanstvu nakopana bolezen je nenehno izpodjedala njegovo telesno zdravje, ga uničila ter spravila v rani grob.

V sredo 14. januarja 1948 ga je spremijala na domače pokopališče k večnemu počitku številna množica iz vseh krajev Roža. Slovenski izseljenci so prihitali tudi iz drugih krajev. Ob odprtem grobu se je spomnil Šašeljnovega očeta domači župnik č. g. Skofič kot pravega očeta, pridnega gospodarja in človeka trdnega narodnega prepričanja in narodne zavesti. V imenu POOF-a za Slovensko Koroško se je poslovil od njega tov. Blaž Singer in zaključil: »Tvoje življenje je bila borba in trpljenje za naš veliki dan, katerega žal nisi dočkal. Mladi rod pa je prevzel tvoje cilje, vzore in ideale. Nosil jih bo v srcu in borbi, da bo tudi nad tvojo gomilo in zemljo, ki si jo ljubil, zasijalo zlato sonce naše svobode.«

Šašeljnov oče počiva v slovenski zemlji. Velika želja, ki ga je navdajala v izgnanstvu, se mu je izpolnila.

Vsem je pa zapustil veliko dediščino in opomin: Kljubujte sovražnim navalom in viharjem, nosite in ohranite v srcu zvestost svoji zemlji in svojemu narodu!

RADIŠE

Dne 9. januarja smo se na Radišah zopet poslavljali od stare slovenske korenine. V starosti 70 let je po kratki boleznih preminul Tončev oče Alojzij Taler, mož, ki je zaslužil, da se ga spomni tudi naš list, saj je bil znan daleč naokrog kot zaveden in požrtvovalen rodoljub.

Pokojni je dovršen del svojega življenja posvetil borbi za pravice koroških Slovencev. Pred 40 leti je bil med ustanovitelji izobraževalnega društva na Radišah, ki je pod njegovim dolgoletnim predsedstvom z razgibanim delom mnogo doprineslo, da Radišani niso podlegli načrtnemu ponemčevalnemu pritisku iz bližnjega Celovca. Tudi kot občinski od-

pri našem nadaljnjem delu za ljudske koristi. Hudo prizadeti družini izrekamo globoko sožalje.

SPET SO IZPUSTILI KRIVCA IZSELITVE

Izpustitev bivšega Ortsgruppenleiterja in župana Aleksandra Schnitzerja na svobodo in dejstvo, da ga je sodišče oprostil obtožbe kot vojnega zločincea, je med antifašističnim prebivalstvom Svetne vasi in okolice izzvalo veliko ogorčenje. Ljudstvo še s strahom misli na njegov režim, ko je bil on odgovoren za aretacije mnogih Slovencev v letu 1941 in za izselitve številnih naših družin v letu 1942. On je tudi odpeljal bogato knjižnico, gledališko garderobo in tamburice slovenskega prosvetnega društva iz Št. Janža v svoje stanovanje v Psinjno ves in tam vse prepustil uničenju.

Občinski odbor Osvobodilne fronte Svetna vas in Slovensko prosvetno društvo »Svoboda« v Št. Janžu v Rožu sta zato pri varnostnem ravnateljstvu v Celovcu protestirala proti izpustitvi in ponovno zahtevala sodni postopek, ki naj razkrije zločinsko delovanje tega nacističnega oblastnika.

V SPOMIN FILIPU DRAGAŠNIKU

Skupna usoda izseljenštva je nas slovenske izseljence povezala tako tesno med seboj, da smo se vsi, kar naš je bilo dodeljenih v taborišče, počutili kot ena trpeča družina. Tam smo se spoznali s tovariši pregnanci iz vse Slovenske Koroške in z marsikom z ozemlja, koder biva koroški slovenski rod od Šmohora do Pliberka, bi se nikoli ne spoznali, pa smo v izseljeništvu postali najboljši prijatelji. In to prijateljstvo in medsebojna povezanost izseljencev bo ostala med nami, dokler bomo živeli, kajti sklenjeno je bilo to prijateljstvo v težkih in temnih dneh.

V taborišču Frauenaaurach sem spoznal do dna duše tudi globoko vernega in narodno zavednega Filipa Dragašnika pd. Rumaša na Kostanjah. Z vso svojo številno družino je moral zapustiti svoj ljubljani dom in se podati v tujino, kamor sta ga tirala nemški šovinizem in zahrbtnost domačih izdajalcev. V izseljeništvu mu je bilo dodeljeno težko delo v mestu Erlangenu. A še se je zdelo gestapovskim krvnikom, da premalo trpi in tako so nas skupino petih mož, ki so jo sestavljali tovariši Filip Dragašnik, Prosenec Franc, Picej Jožef, Miklavčič Jožef in Janko Ogris, poslali na delo k lesnemu trgovcu I. Gögeleinu v Markt Erlbachu. Tam smo brez prave hrane opravljali od 7. ure zjutraj do 6. zvečer silno težka dela in pri tem je podjetnik

sotrpin dne 7. januarja tega leta zatasil svoje trudne oči in mu ni bilo usojeno, da bi doživel izpolnitev svojih dveh najiskrenejših želja, da bi njegov sin stopil prvič pred oltar in prosil blagoslova sebi in narodu in da bi našem narodu zasijala svoboda.

Naj njegovi nekdanji sotrpini širom Slovenske Koroške, ki so ga poznali in ljubili, zvedo, da je umrl mož, ki je ljubil svoj narod, ki ni nikoli niti za las popustil v svoji narodni zavesti, četudi je moral za narod trpeti. Zavedal se je, da brez boja in brez žrtev ni zmage.

Naj ti bo domača slovenska zemlja na Kostanjah lahka, dragi naš tovariš sotrpin. Tvoj duh pa bo živel med nami in nas bodril, da čuvamo nad našim slovenskim svetom.

Tovariš izseljenec.

BILČOVS

(Naše čebelarstvo)

Ze od časa, ko so se naši slovenski predniki naselili v teh krajih, se naš narod bavi s čebelarejo. Koristi te stroke kmetijstva so naši predniki spoznali že davno pred nami in so se zato v zelo širokem obsegu bavili s čebelarstvom. Ljubezen do teh marljivih malih delavk je današnji rod od svojih prednikov tudi podedoval. To pričra 34 čebelarjev v naši občini, ki imajo skupno več kot 400 panjev. Žal sta bili leti 1946 in 1947 za čebele zelo slabi. Ni bilo medu in ker je tudi čebelni sladkor prišel prepozno, je v zimi 1946-47 mnogo panjev poginilo. Za čebelni sladkor, ki so ga naši čebelarji prejeli leta 1946, bi morali oddati določeno količino medu in ker tega niso zmogli, se jim je reklo, da ga bodo morali oddati v l. 1947, če bodo sploh hoteli dobiti še kaj čebelnega sladkorja. Ker pa leto 1947 zopet ni bilo tako medeno, naši čebelarji niso mogli oddati medu za prejeti sladkor v letu 1946 in za onega, ki bi ga morali dobiti v letu 1947, zato tudi niso dobili sladkorja za krmljenje čebel. Zaradi tega preti nevarnost, da bodo mnogi panji meseca marca in aprila zopet poginili zaradi gladi.

Ker pa je čebelarstvo zelo važno za kmetijstvo in za prehrano prebivalstva sploh, bi hoteli merodajne kroge opozoriti, da naj v interesu ljudske prehrane preprečijo, da bi se število čebelnih družin še bolj znižalo, kajti čebele oplajajo cvetje, ki nam daje sadje in žitne vrste. Prehrana prebivalstva že itak ni preobilna in bi zaradi slabšega pridelka morala pasti še niže. Naj nam merodajni poskrbe čebelni sladkor, da tako omogočimo našim čebelarjem vzdržati koristno čebelorejo na potrebni višini.

NOVI BEOGRAD

dokaz ustvarjalne moči nove Jugoslavije

Izvršilni odbor mesta Beograda je zadnje dni decembra na svojem VI. zasedanju sprejel predlog petletnega načrta razvoja Beograda, ki odpira novo zgodovinsko razdobje v razvoju glavnega mesta FLR Jugoslavije. Preureditev Beograda in njegova izgraditev je težje in bolj zamotano vprašanje, kakor bi ga predstavljala zgraditev docela novega mesta. Treba je popraviti vse napake preteklosti, ki danes otežkočajo zdravo, udobno in kulturno življenje v mestu. Glavni namen preureditve in razvoja Beograda pa je zadovoljitev življenjskih potreb stanovalcev in dvig njihove življenjske ravni.

Od skupne vsote investicij, ki so predvidene v petletnem planu v višini 8.357 milijonov dinarjev (brez reprezentativnih zgradb novega Beograda), odpade na gradbena dela 83 odstotkov. Pretežni del zgradb pa bo služil stanovanjskim potrebam. Po planu bodo do konca leta 1951 zgradili v Beogradu 1.700.000 kv. metrov stanovanjske površine za 150.000 stanovalcev. S tem se bodo stanovanjske razmere bistveno izboljšale. Nove stanovanjske zgradbe bodo svetle in udobne, med zgradbami pa bo dovolj prostora, da bodo vsa stanovanja zračna. Nove stanovanjske zgradbe bodo postavili predvsem na nezazidanih zemljiščih. Do leta 1951 bodo tudi porušili nehygienijske naselbine, kakor Jatagan mali in Prokop, deloma tudi Dušanovac, kjer bo nastalo novo univerzitetno mesto.

Obsežna dela so predvidena za razširjenje vodovoda in kanalizacije, za ureditev cest in za izboljšanje prometa. Zgradili bodo med drugim 9 km glavnih kanalov in 80 km uličnih kanalov, 100 km novih cest, 150 ha novih parkov, 346 novih pogozdenih terenov itd. Tramvajska mreža bo razširjena na 74 km. Razširjenje vodovodne in kanalizacijske mreže bo zlasti v okoliških delih mesta pogoj za sodobno zgraditev in ureditev. V petih letih se bo število šol povečalo za 50 odstotkov. Zgradili bodo 30 novih šolskih zgradb s 286 učilnicami. Skupni znesek investicij za šolske zgradbe je bil določen v višini 560 milijonov dinarjev, ne upoštevajoč zvezne in republiške investicije za prosveto. Zgradili bodo pionirska letovišča izven mesta, otroške vrtove v mestu, rajonske domove kulture, kinematografske dvorane. Razširjena bo mreža kulturnih ustanov, zlasti za gradnjo mestnega gledališča in dveh parkov kulture in odmora. Okoli mesta bodo uredili zelen pas, v mestu pa parke, tako da se bo zelena površina, ki odpade na ene-

ga prebivalca, od 1,3 kv. m pred vojno povečala na 3,5 kv. m v letu 1951.

Plan posveča veliko pozornost tudi zaščiti zdravja. Poleg poliklinik in antituberkuloznih dispanzerjev, dečjih jasli in podobnih ustanov bodo zgradili tudi veliko bolnišnično središče s 1.500 posteljami, za kar je določeno 350 milijonov dinarjev. Ustanovljene bodo rajonske šolske poliklinike. Prav tako plan posveča veliko skrb telesni vzgoji, kar prihaja do izraza v gradnji fizikalnih igrišč v vseh delih mesta in letnih kopališč na Donavi in Savi poleg velikega stadiona na Banjici, ki bo objekt zveznega pomena. Zgradili bodo tudi zimskošportne dvorane, drsališča in druge fizikalne naprave. Da se izboljšajo pogoji za dviganje novih kadrov, bodo v teh petih letih zgradili 8 vajeniških domov.

Posebno poglavje v petletnem planu je posvečeno zgraditvi Novega Beograda na levi obali Save, kjer bodo zgradili poleg velikih monumentalnih in reprezentativnih zgradb upravnega in kulturnega pomena tudi del industrije in stanovanjsko naselje. Sredstva, predvidena za ureditev novega Beograda, predstavljajo eno tretjino vseh predvidenih sredstev za investicije v prvi petletki. Z razširjenjem Beograda preko Save bo izvršena tudi dejanska spojitev Beograda z Zemunom. Prehod na levo obročje bo omogočil brez oddaljitve od današnjega središča zgraditev novega mestnega področja za 250.000 do 300.000 prebivalcev. Tu je mogoče graditi po široko zasnovanem načrtu, svobodno in brez ovir, po naprednih načelih gradnje mest. Za uresničenje tega načrta bo treba na levem obročju Save nasuti področje, ki obsega 8,5 kv. km. V celoti bo treba nasuti okrog 45 milijonov kub. m zemlje in gramoza. Že v prvi petletki bodo nasuli 5 kv. km s 34 milijoni kubikov materiala. Z gradnjo obrežnih zidov bodo utrdili obročje Save do izliva v Donavo do Ade Ciganlije, kjer bodo zgradili nov železniški most. Premestitev železniške proge in prehoda čez Savo bolj proti zapadu in zgraditev dveh glavnih železniških postaj bo omogočila zazidavo vsega zemljišča med Zemunom in Beogradom. Poleg tega bodo skopali prekop med Savo in Donavo, ki bo speljal od današnjega zimovnika na levi obali Save preko sedanjega aerodroma in se bo stekal v Donavo pod sedanjo zemunsko železniško postajo. Ta prekop bo služil posebno potrebam industrije, ki bo tako priklju-

čena na omrežje cenene vodne poti, pozimi pa se bo uporabljal kot zimovnik za rečne ladje.

Znatne investicije so predvidene za razvoj lokalne industrije, ki bo izdelovala gradbeni material in polnošne predmete za potrebe prebivalstva. Obseg proizvodnje gradbenega materiala bo leta 1951 45-krat večji kakor v letu 1946. Za razvoj industrije gradbenega materiala je v planu predviden znesek 213 milijonov dinarjev. Poleg tega bodo zgradili podjetja kovinske stroke, moderne pekarnice, ledarne, obrate za preskrbo z mlekom in obrate živilske industrije. Vrednost proizvodnje v lokalni živilski industriji se bo popetorila. Da se zago-

tovi pravilna preskrba prebivalstva, bodo v prvi petletki odprli 1650 trgovskih poslovalnic, 32 novih restavracij in 81 menz. Tako se bo Beograd spremenil v moderno mesto, ki bo lahko zadovoljilo najvažnejše potrebe prebivalstva z lastno industrijsko proizvodnjo. Poleg industrije lokalnega pomena pa bodo v okolici Beograda nastala po zveznem in republiškem planu tudi velika podjetja težke industrije, ki bodo imela pomen za gospodarski razvoj vse države.

Uresničenje petletnega plana razvoja Beograda bo omogočilo znaten dvig življenjske ravni prebivalcev in tako zgraditev glavnega mesta FLRJ, da bo zares ponos vse države. Predvsem pa bo izboljšanje življenja občutila periferija mesta, kjer vladajo kot dediščina kapitalistične dobe še danes bedne razmere, kjer ni vodovoda ne kanalizacije, ne prometnih zvez, kjer so borne hišice postavljene v blatu brez regulacijskega načrta in reda. (Slov. poročevalec)

Drobne novice

Gradnja zadružnih domov v pljuškem okraju. Pri okrajnem odboru OF v Ptujju je ustanovljena uprava za gradnjo zadružnih domov, kjer so poleg strokovnjakov zastopane vse množične organizacije. Ptujski okraj ima v načrtu 18 zadružnih domov, ki se bodo zgradili v bližnjih poljedelskih centrih, in sicer v Lesovcu, Bolfenku, Podlehniku, Veliki Nedelji itd. V Veliki Nedelji so za gradnjo svojega zadružnega doma zbrali pri raznih podjetjih 120.000 din. Borovci sprva niso bili predvideni za gradnjo zadružnega doma, so pa sami iniciativno pristopili k pripravam. Kopljejo že grmoz in pripravljajo les. Ptujске sindikalne podružnice bodo te dni sprejele obvezo za prostovoljno delo, mladina pa formira mladinske brigade za terensko delo. Prihodnji dnevi bodo namenjeni tej pomembni akciji, zato se vrše povsod velike priprave. Kakor vse kaže, bo pljuški okraj dobil več zadružnih domov, kakor jih je določil plan, ker ljudstvo samoiniciativno pristopa k nalogi.

V sežanskem okraju bodo vzgojili tri milijone borovih sadik. Zaradi pomanjkanja gozdnega semena je gozdarski odsek OLO Sežana v letu 1946 organiziral akcijo za nabiranje semenjskih storžev črnega bora. Za sušenje borovih storžev so zgradili primitivno sušilnico. Tako so nabrali in posušili okoli 360 kg čistega borovega semena. Ta količina zadostuje za semenske potrebe vsega Slovenskega Primorja. Pomanjkanje borovega semena se je pokazalo tudi v letu 1947. Pri ponovni akciji so v tem letu nabrali preko 14 vagonov semena,

od katerih so 8 vagonov oddali državnim semenarni. Mladina sežanskega okraja je posejala 150 kv. ha semena na zemeljski površini 43 ha. Okrajni ljudski odbor je prevzel veliko gozdno drevesnico v Komunju, ki je bila že več časa zapuščenca. V treh mesecih so s traktorjem preorali 4.227 kvadratnih metrov, torej vse, kar naj bi po planu v ta namen obdelali v letu 1948. Po planu so predvidene manjše drevesnice v Divači, Dutovljah, Stanjemu, Gračiču in v Sežani. Na področju sežanskega okraja bodo vzgojili 3 milijone sadik črnega bora letno, poleg tega pa manjše število raznih sadik. V letu 1948 bodo v okraju Sežane na 30 tisoč borovih drevesih pridobivali smolo.

Graditev delavskih naselbin. Uprava premogovnika v Kostolcu je začela graditi lani rudarsko naselje. Zdaj so gotove 4 hiše, v katere se je vselilo 24 rudarskih družin. Pri premogovnikih v Aleksancu bodo zgradili tri naselja. V prvem naselju bo zgrajenih okrog 750 družinskih in 200 samskih stanovanj. Skupno se bo lahko naselilo v novem naselju 4.000 ljudi. Lani so zgradili pri industrijskih in rudarskih podjetjih na Hrvaškem 808 družinskih in 344 samskih stanovanj. Tovarna vagonov v Slavovskem Brodu gradi za svoje delavce in nameščence 120 stanovanj. Pri zagrebški tovarni »Rade Končar« bo kmalu gotovih 116 stanovanj, pri tovarni »Varteks« v Varaždinu pa 65 stanovanj. Pri tekstilni tovarni v Dugi Resi dogotavljajo 2 veliki stanovanjski hiši z 225 stanovanji.

KAKO JE NASTALA NOVA JUGOSLAVIJA

PETA OFENZIVA

Petek, 4. junij.

Pokret. — Dež, lakota. Vzpenjamo se iz Mratinja ob Vučevu. Ničesar ne morem nositi razen puške, municije in dnevnika. Pustil sem nahrbtnik in vse druge stvari. Težko se vzpenjamo k Prepelčju. Poleg nas se pomikajo deli Četrte črnogorske brigade. Borci gredo in postajajo vsakih petnajst minut. Obrazi so izmučeni, toda skoraj vsak ima na hrbtu novo nemško šatorsko krilo. To je plen z Budnja. Na samem Prepelčju sedi na kamnu Olga. Slišala je, da se vzpenjam tudi jaz in me je počakala. Podarila mi je nemško šatorsko krilo in svojo zadržo konzervo, ki je bila prav tako nemški plen. Bila je v Mratinju pred nekaj dnevi, ko so Nemci bombardirali. »Me smo prale v nekem potoku, toda dve bombi sta padli na eno in na drugo obalo. Bile smo popolnoma zasute z zemljo, a imele smo srečo...«

V Prepelčju smo ostali do šeste ure. Nebo se je malo razvedrilo in takoj se je pojavil nemški izvidnik. Leti naravnost preko nas. Nadaljevali smo pot do pol-

noči. Med hudim dežjem smo razpeli šator. Dve uri spanja — in zopet dalje. Dež je bil vedno močnejši. Stopili smo v gozd nad Krkalj Klado. S Cano in Judito smo razpeli mokra šatorska krila in naložili majhen ogenj v samem šatoru, da bi se krila od znotraj posušila in ne bi propuščala vode, nato pa smo naložili velik ogenj pred šatorom, da bi se ogreli. Vse to smo delali med pljuskanjem dežja. Cana je naložila velik ogenj, plamen je švignil in vrv, s katerim je bil šator privezan za neko steblo, je pregorela. Šator se je sesedel. Ponovno smo ga morali razpeti.

Izgedalo je, da bomo popolnoma zapustili Mratinje, kajti ukaz je bil, da se bomo ločili od Tretje in Sedme divizije. Druga divizija je imela nalogo, da kot predhodnica prodre od Zelen gore preko IZGORE. Četrta črnogorska naj bi pa preko Smrekovca prodrla na Trnovačke Kolibe, Druga dalmatinska pa preko Mratinja, Presjeka do Trnovačke jezera. Toda Nemci so bili hitrejši. Osvojili so Smrekovce, Četrta črnogorska se je spustila v Mratinje, Druga dalmatinska pa zaradi visokega snega ni mogla preko Presjeka in zato je Druga divizija spremenila smer. Odšla bo tja, kamor Prva divizija.

Tretja krajiška in deli Prve so se z Nemci srdito borili v dolini Sutjeske, toda doslej nismo imeli večjih uspehov. Nemci so stalno pošiljali nove enote.

Po poročilih, ki jih imamo, je prost samo en prehod preko Sutjeske — pri Suhli. Sicer je vsa obala Sutjeske v njihovih rokah.

Sobota, 5. junij.

Mrkalj Klade. — Koča in Peko sta prišla na posvetovanje k Staremu. Sedijo pod šatorskim krilom, dež neprenehoma pada po njih. Posvetujejo se. Po končanem sestanku sem stopil k Peku in ga vprašal, kaj naj zapišem v dnevnik. On se je smejal:

»Zapiši: Prebili se bomo in pika!«

Prebili se bomo, toda težka naloga je pred nami. Prva divizija je neprenehoma vodila borbo na sektorju Sutjeske. Danes smo poskušali dikvidirati nemške položaje na desni obali Sutjeske Borovno—Mrkalje, nato pa naj bi se prebili preko Sutjeske do Popovega Mostu. Toda v celoti nismo uspeli, čeprav smo zaplenili 12 »šarcev«. Tokrat je šla v napad tudi Prva proletarska in Tretja krajiška brigada. Drugi bataljon je tukaj vodil najhujše borbe. Mi smo v prvem napadu potisnili Nemce z mnogih položajev, zavzeli smo njihove rove, toda oni so z novimi močmi izvršili protinapad in nas pregnali s teh položajev. Prva brigada je nato ponovno jurišala, vrgla Nem-

ce z Borovnega in dospela do samega mosta pri Popovem Mostu, toda ni se mogla tukaj obdržati. Tukaj se je posebno izkazala mladinska fočanska četa Tretjega bataljona. Iz te čete je padlo 7 tovarišev. Padli so namestnik komandirja Božo Hadži — Vuković, Aco Visocki, desetar Božo Pejović, vodnik Lojo Rašid. Aco Visocki je bil v Foči še skoro otrok. Delal je v tehniku Agit-propa in se je med prvimi javil v Mladinsko četo. Sedaj je padel ne daleč od svoje Foče. Tam ima mater in mlajšega brata. Borovnega ne bomo mogli držati zaradi ognja z druge strani Sutjeske, s Košura.

Danes smo že drugič napadli Košur. Pri napadu sta sodelovali Druga proletarska in Šesta bosanska, vendar niti sedaj nismo mogli pregnati Nemcev s tega položaja. Dobro so se utrdili.

Hitler nas namerava vse uničiti. Včeraj smo zaplenili naslednji dokument:

Brzobjavka.

Komuniste smo ujeli in zaprli v obroč, toda oni se bodo poskušali prebiti. Zato ukazujem:

Niti eden moški, sposoben za borbo, ne sme živ oditi iz obroča. Ženske je treba pregledati, da ne bi bili preoblečeni moški.

Dokument je podpisan z dnem 29. maja 1943. leta.

(Dalje)

Oton Župančič:

NAGEL POGLED V PRETEKLOST

Ob sedmem križu enega izmed največjih slovenskih pesnikov O. Župančiča prinašamo njegov spominski članek na svojo rodno Belo Krajino.

Iz moje mladosti hočete kaj?

Vidim bose pete na rosni travi, mlade urne pete in gola telesa, kakor jih je Bog ustvaril, roke perušajo po vodi. Tite vidim in breskve — pa zopet pastirje in pečem krompir in pečem koruzo (najbolj diši ukradena tistemu kmetu, ki najbolj vneto pazi nanjo!). — Šum slapa od daleč — »slap« je pri nas samo navaden jez — in vendar mogočen šum zvečer v tišino poletnega mraku, naraščajoč in pojemajoč z vetrom. Cerkev na hribu vidim in stoletno lipo, in bela dekleta v soncu, da ti oči jemlje — janjce na različnih — kolo.

Pa cerkev z dvema zvonikoma s klapasto streho, ki pojeta, kakor da se ti grozita, in klenkata, kakor da te hočeta potolažiti. Breze, bele kakor Bele Kranjce, zadaj za njivami. Spreddaj pred hišo Perčeva Kata z mesarico v roki — ona seka ob nedeljah janjce — razkorčena kakor možak. — Prasice na sosedovem vrtu onkraj pola. Kako dobre so cibore, pobrane iz njihovega govna! Povrhu podrgneš z njo ob rokav in jo vtakneš v usta. Kravajke, kresnike, šuplike, štajerke, debelke, pisanike, repe, špicalice, zimike: pa jih je še teh sladkih imen za jabolka, a ta trenutek jih ne morem vseh izsuti iz rokava. Pa hruške, pa črešnje, pa slive — rane, petrovke, jesenke — vi jim pravite tepke — črniče, belice, cepike, žutice, driske, haha! Za vsako posamezno vemo dan in uro, kdaj dozori. Stari Tomec, šepasti tam iz za svojega skednja: »Kega mi to djavola brstite!« Pa steče proti nam, da nas bo podkrepelil, a kje smo že mi čez tretji plot!

Adam, prvi krščen v cerkvi. Bil je že nekolikokrat v Ameriki, stregel je v salunu. Zdaj hodi ob nedeljah streč k nam. Pred vsakim novim gostom se brez zaleta prekopicne v zraku, preden vpraša,

kaj želiš. Vseh muh je poln, rad pije, rad lenari, kadar bo treba, pojde zopet čez morje v salun. Stari Brele, Zapojec, ki razbije s čelom lešnik na mizi, se da za vrček piva suniti vsakemu možaku v trebuh in skače s sedemdesetimi leti čez prepadne jame kakor mlad fant. Stara Kurta svojim Kurtičem: Kjer koli kaj izgine, vedno leti sum nanju, ona pa se bori zoper vse zasramovanje s kljubujočim, nespravljivim očesom. Jure Berege, ki mu glava šumi od apostolske in katoliške vere, da si revež tišči ušesa — in neusmiljeni otroci za njim. Pri vojakih je moral teči skozi šibe, od takrat se mu je zbledlo. — Bahavi Amerikanci, z rokami vžepih na zadnji plati — kako možko in oblastno je to! — ki so videli nekaj sveta, mešajo v jezik angleške besede in kanijo zopet nazaj, ker se tukaj ne da po človeško živeti. Nemškarji, ki poznajo Švajco in Pajarsko, Jerman, ki si hoče ušesa potrgati, ko mu še sam gospod fajmošter Peter Mohor ne verjamejo, da zavozli na Bodenskem jezeru vsak na ladjo in se prepelje na nasprotni breg. »Himliše fater, himlišel« vzklika v obupu, ker mora zavoljo resnice zasmevanje trpeti... Pa Maliček z Belčevega vrha, ki sanja o prerojenju sveta, pridiga ljudem in ko jim je naslikal bodoči svet, konča: »I tega bo sam Maliček mrviček kriv — amen!« Pa zopet oni: »Gladen sem, da sem ves pretrgan, a vsak dan pijan kot čep, drugače se ne bi smrti dohranil.«

Pa Vlahi, pa cigani, pijani od vertra in zdravja in vina. Pa nizki stropi z »nebomb« v kotu in svetim Duhom nad mizo, stropi s črnim tramovjem, od katerega vise srebrnkaste slanikove »duše«...

Kaj naj zagrabim iz tega vsega in še marsičesa drugega, kaj naj vam izpuknem iz tega zajetnega snopa? Vse to sem gledal, poslušal, prijemalo se je moje duše v mladosti; vse to bi rad pogledal še enkrat s svojimi današnjimi očmi, ali toliko tega vem, da ni več. Bela Krajina ni več, in večina gori imenovanih leži pod rušo, ne bi jih našel več. In svojih mladih, bosih peta v travi tudi nikoli več.

M. S. PETROVIČ:

PRIMER AVSTRIJE

Problemi avstrijske notranje politike so tako zelo odvisni od problemov njenega mednarodnega položaja, da ni mogoče ločiti prvih od drugih. Na Dunaju se suče zdaj vse okrog politike, prav vse, od osnovnih vprašanj druge republike do nakupa nekaj kilogramov premoga za kurjavo in skorje kruha za obed.

Na prvi pogled se zdi vprašanje Avstrije zelo zapleteno in če bi človek verjel neštetim listom, ki izhajajo na Dunaju, nekateri celo v več izdajah dnevno, je to vprašanje tako zapleteno, da ga ni moči urediti.

Prva avstrijska republika je bila ustanovljena na željo zmagovalcev v prvi svetovni vojni, kakor je nastala sedanja druga republika po želji zmagovalcev v drugi svetovni vojni. Sklep, da se obnovi neodvisna avstrijska država, je bil sprejet na konferenci zunanjih ministrov treh velikih zavezniških držav v Moskvi v oktobru 1943. V komuniketu, objavljenem 1. novembra, se glasi na Avstrijo nanašajoči se pasus:

»Trije ministri so izjavili, da je cilj njihovih vlad obnoviti neodvisnost Avstrije. Hkrati opominjajo Avstrijo, da se bodo pri končni ureditvi upoštevali napori, ki jih bo storila Avstrija za lastno osvoboditev.«

»Za lastno osvoboditev« praktično rečeno Avstrija ni storila nobenih naporov. Sodelovala je v hitlerjevski osvaja-

jalni vojni do zadnjega trenutka. Hitlerju je dala nad milijon vojakov in imela od vojne zelo velike koristi, morda večje kakor kateri koli drugi del takratnega nemškega rajha. Koroški Slovenci so bili edini, ki so se v mejah rajha dvignili s puško v roki proti nacističnemu gospodarstvu.

In vendar so zavezniki po vojni sklenili vzpostaviti neodvisno Avstrijo, toda konferenca namestnikov zunanjih ministrov zavezniških sil, ki je bila v februarju 1947 v Londonu, je predlagala, naj bi se pogodba z Avstrijo ne imenovala »mirovna pogodba«, marveč: »Pogodba o vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije«.

Predstavniki Sovjetske zveze so razumeli to formulacijo tako, da naj bi bila vzpostavljena Avstrija kot neodvisna in demokratična dežela. Tako lahko to formulacijo edino pravilno tudi razumemo.

Nasprotno pa predstavniki Združenih držav Amerike in Velike Britanije menijo, kakor vse kaže, da je tukaj težišče na besedi vzpostavitev in da sta privednika »demokratična« in »neodvisna« samo postranski okrasek. In res, vse, kar delajo, gre za tem, da bi se vzpostavila taka Avstrija, kakršna je bila leta 1938, ko jo je Hitler 13. marca priključil svojemu tretjemu rajhu. Avstrija pa takrat ni bila niti demokratična, niti neodvisna dežela in tudi njena prejšnja demokra-

tičnost in neodvisnost še daleč nista neizpodbitni. Spomniti se moramo samo preganjanja koroških Slovencev po prvi svetovni vojni in dobimo jasno sliko o demokraciji v takratni Avstriji.

Po prvi svetovni vojni so bili gospodarji Avstrije socialdemokrati in katoliški klerikalci. Socialdemokrati, ki so dobili na volitvah v februarju 1919 večino, so se takoj izrekli za prisvojitve ozemlja, ki etnično ni bilo avstrijsko, in za priključitev Avstrije k Nemčiji. S takim svojim stališčem v nacionalnem vprašanju, ki ga še vedno niso spremenili, so se socialdemokrati izenačili z velikonemškimi imperialisti in zadali neodvisnosti Avstrije smrtni udarec.

Namesto da bi se bili pri izgradnji nove države naslonili na delovne množice avstrijskega ljudstva, ki so jim bile izrekle zaupanje, so se zatekli k podpori v tujino in iskali svojo rešitev v zunanjih posojilih. Od leta 1919—1922, v prvih treh letih svojega obstanka, je potrošila avstrijska republika 75 milijonov funtov šterlingov zunanjih posojil, dvakrat več, kakor so znašali v tem obdobju njeni dohodki, in sicer brez sleherne koristi za avstrijsko ljudstvo. Tuja hipoteka je bila za demokracijo na novo ustanovljene države kamen na vrat. Tega kamna se nikakor ni mogla več odkrižati, dokler je ni polegnil v fašistično brezno.

Klerikalci, ki so prišli na krmilo leta 1922, so šli po isti poti še znatno dalje. Potem, ko so izročili vse avstrijsko gospodarstvo v roke tujega monopolističnega kapitala in pomagali ustanoviti fašistične tolpe, kakor je bil »Heimwehr« kneza Starhemberga in druge, so ustoličili odkrit klero-fašistični režim. V marcu 1933 je izvršil vodja avstrijskih klerikalcev Dollfuss državni prevrat, likvidiral ostanke buržoazne demokracije in oktroiral novo avtoritativno ustavo, zasnovano na papeški encikliki »Quadragesimo Anno«. Leto dni pozneje, — februarja 1934 — so klero-fašisti v krvi zadušili gibanje dunajskih delavcev, ki so zahtevali demokratične svoboščine in socialno pravičnost, in od takrat se njihov režim v ničemer ni razlikoval od fašističnih režimov v Italiji in Nemčiji.

Po drugi svetovni vojni je bilo očitno, da nove neodvisne in demokratične Avstrije ne bo mogoče zgraditi, če bi njeno izgraditev znova poverili strankama, ki sta jo bili oropali najprej demokracije, potem pa še neodvisnosti.

Izgraditev resnično demokratične in resnično neodvisne Avstrije je možna samo tako, če se bo opirala na zdravo ljudsko gibanje, ki iskreno hoče neodvisnost in demokracijo svoje dežele.

Sodeč po njihovih dejanjih predstavniki angleške in ameriške politike ne mislijo tako. V Avstriji uveljavljajo tako politiko, kakor da bo ta dežela neodvisna in demokratična, če se tam vrnejo na krmilo njeni krmarji izpred anšlusa in se obnovi stanje, kakršno je bilo ob anšlusu. Z vsemi sredstvi podpirajo ne samo voditelje avstrijske socialdemokracije, ki so nasprotniki avstrijske neodvisnosti, temveč tudi voditelje avstrijskega klero-fašizma, ki so uničili vse sledove demokracije.

Volitve, ki so jih v Avstriji na hitro roko skrpučali takoj po vojni, so dale večino »Avstrijski ljudski stranki«, to je klerikalcem, za njimi pa največje število glasov »Socialistični stranki Avstrije«, v kateri imajo glavno vlogo stari avstrijski socialdemokratski voditelji.

Niti »ljudska« niti »socialistična« stranka v Avstriji zdaj pač odkrito še ne zahtevata priključitve k Nemčiji in uvedbe fašizma, a vsa politika teh dveh strank se razvija zdaj v tej smeri. To, česar vsaj za enkrat še ni mogoče povedati na Dunaju, voditelji avstrijskih socialdemokratov in klerikalcev že oznanjajo iz tujine.

Friedrich Adler, eden izmed najbolj znanih starih voditeljev avstrijskih socialdemokratov, je objavil konec leta 1946 v Parizu v reviji »Revue socialiste« članek, v katerem je energično nastopil proti neodvisnosti Avstrije in trditvi, da je poseben avstrijski narod. Hkrati je Führer avstr. klero-fašizma Schuschnigg zapustil vatikansko pribežališče, kamor se je bil moral umakniti po vojni, ter začel prirejati po zapadni Evropi in Združenih državah Amerike predavanja, v katerih je skušal opravičiti krvavo fašistično paševanje. Doslej se še ni drznil

Otonu Župančiču

V imenu vseh koroških Slovencev Vam iskreno čestitamo k sedemdesetletnici Vašega dela in borbe polnega življenja.

Vaše delo in Vaš zgled dajeta nam koroškim Slovincem polet in vztrajnost v težki borbi za našo osvoboditev.

Pokrajinski odbor OF, Celovec.

priti v Avstrijo samo, toda mnogi njegovi somišljeniki tam že zavzemajo zelo važne položaje.

Povsem logično in razumljivo je, da se skušajo avstrijske stranke, ki so pokopale prvo republiko, zdaj povampiriti in nadaljevati stáro obrt. Čudno pa se utegne zdeti, zakaj zdaj Velika Britanija in Združene države Amerike podpirajo v Avstriji prav tiste stranke in posameznike, ki so pokopali avstrijsko neodvisnost in demokracijo, privedli do anšlusa in pahnili Avstrijo v vojno proti zaveznikom. (Dalje)

Nikolaj Pirnat umrl

Dne 10. januarja je v Ljubljani umrl Nikolaj Pirnat. Z njim smo se Slovenci poslovili od enega izmed največjih mojstrov nove slovenske upodabljačije umetnosti.

Nikolaj Pirnat se je rodil v Idriji 10. decembra 1903. leta. Umetnostno akademijo je dokončal v Zagrebu, kjer je bil v specialni šoli hrvaškega kiparja Meštroviča, katerega mojstrovine občuduje ves svet. Pirnat je nato svoje znanje še izpopolnjeval v Parizu.

Težišče Pirnatovega umetniškega dela je v kipu in risbi. Poleg kipa kralja Matjaža na Peči, treh upodobitev Iv. Cankarja, Maksima Gorkega, Janeza Krstnika na Trnovskem mostu in še nekaterih, je širšemu krogu najbolj znan kot risar, karikaturist in ilustrator. Njegove ilustracije »Don Kihota« so bile razstavljene v Parizu. Pirnatove ilustracije Župančičevega »Cicibana« pa pozna sleherni izmed nas. Najbolj se je Pirnat ovekovečil s partizanskimi lesorezi. V trdih pogojih partizanskega življenja je ustvaril vrsto podob iz našega boja in jih natisnil v partizanski tiskarni pod naslovom »Gozdovi — ječe — domovi«. To so poleg Miheličevih risb najboljša dela, ki so nastala v gozdovih med narodno osvobodilno vojno.

Kot se je Pirnat že 1941. leta priključil k OF, bil odgnan v internacijo, iz katere se je vrnil leta 1943 in je odšel nato v partizane, tako se je tudi takoj po osvoboditvi vključil v delo. Narisal je nešteto satir, ki bičajo tujezemske pohlepneže in domače izdajalce in jih je objavil v »Ljudski pravici« in v »Borbic«. Tako smemo s tega gledišča smatrati Pirnata kot polnovrednega naslednika enega izmed največjih slovenskih karikaturistov — Hinka Smrekarja. Hinko Smrekarja so med vojno ustrelili Italijani, ker je z neko risbo smešil Mussolinija in njegove fašiste! Če pa primerjamo Pirnatovo in Smrekarjevo satiro, je Pirnatova preciznejša in ostrejša, naravnejša in prepričevalnejša.

Nikolaj Pirnat je umrl sredi dela kot profesor na Akademiji upodabljačije umetnosti v Ljubljani. Umrl je še premlad. V njem so bile še sile, s katerimi bi nam lahko ustvaril še mnoga umetniška dela. Z njim izgubljammo moža, ki je vedno stal med prvimi v ostri borbi slovenskega naroda za samostojnost, čast in svobodo.

Tokrat delavci ne bodo nasedli

V Celovcu je pred kratkim zasedala OeVP in kovala naklepe proti koroškimi Slovincem. Resolucija, katero so po dnevem napihovanju po SA-Standartenführerju dr. Steinacherju iztisnili iz svojih debelih kožuhov in nacističnih škornjev vrstniki Schumyja, Gruberja, Ferlitscha, Matschniga in Petschnika, je ponovni izbruh velenemškega šovinizma. Resolucija potrjuje pred široko javnostjo, da OeVP na Koroškem ne odstopa niti za las od sistema zatiranja koroških Slovencev, katerega duhovni oče je bil njen sedanjí predsednik Vincenc Schumy, katerega je propagiral in uveljavljal »Heimabund« in ki sta ga pod Hitlerjevo krono uresničevala Maier-Kaibitsch in dr. Rainer.

V času, ko nastopa vsa demokratična javnost proti nacistični zaroti v Avstriji, legalizira OeVP na Koroškem njeno podtalno delo ter ji zagotavlja vso podporo in pomoč. Njen bes je naperjen proti najdoslednejšim protifašističnim borbem Slovenske Koroške in proti njenemu edinemu demokratičnemu glasilu »Slovenskemu vestniku«. Obenem pa pogreva parole dr. Steinacherja iz plebiscitne in nacistične dobe ter ovekovečuje Maier-Kaibitschevo brošuro »Schänder der Heimat«. S tem potrjuje resničnost vseh naših dosedanjih ugotovitev in se razkrinjuje sama kot leglo novega nacizma in novega nasilja na Koroškem.

Pri vsem tem pa gre v svoji gonji še korak naprej, namreč s tem, da poziva deželno vlado k poostrenim ukrepom proti slovenskim kmetom pri oddaji pridelkov. Ta poziv je poizkus gospodarskega uničenja slovenskega kmeta, pomeni, da dajejo Schumy, Gruber in Ferlitsch dež. glavarju Wedenigu legitimacijo, naj še naprej pri slovenskih izseljencih, partizanih in političnih internirancih s politično izganja zadnjo kravo in zadnjega prašiča iz hlevov in zarubi zadnji kilogram žita.

Kaj pa je dejanski vzrok teh pozivov? Nič drugega kakor to, da bi ti gospodje hoteli zabrisati lačnemu in stradajočemu ljudstvu v mestih sled do svojih hlevov in napolnjenih kašč, da bi prikrili gospodarsko sabotažo številnih Knappitschev, Mettnitzev, Ferlitschev, Stoodtov in drugih »Sterzmagnatov« in nekdanjih nacističnih »Lieferbetriebov«. Ni jim dovolj, da so nacisti njim v račun gospodarsko uničevali slovenske kmetije, ni jim dovolj, ker so si prilastili in nakradli od slovenskega kmeta v zadnjih desetletjih in s čimer jih je obdaril Hitler — oni bi hoteli žreti še naprej. Temu se ni čuditi. Že nekoč so bili ti gospodje poborniki fašizma in nacizma in leta 1945 so prevzeli staro dediščino, da je treba

uničiti koroške Slovence najprej gospodarsko in socialno, potem je nacionalna likvidacija samo vprašanje časa. Zaradi tega odrekajo Kmečki zvezi za Slovensko Koroško pravico zastopstva v dež. kmetijski zbornici, zaradi tega čakajo slovenski kmetje, partizani in izseljenci na gradbena dovoljenja in na nakaznice za cement in žebelje, pluge in stroje že tri leta, zaradi tega nočejo vrniti ukradene ga imetja Zadrufni zvezi, zaradi tega odrekajo naši kmečki mladini slovensko kmetijsko šolo.

Poprava škode (Wiedergutmachung) slovenskim izseljencem je samo navidezna miloščina in sredstvo za zaslepljevanje ljudstva in demokratične javnosti. V resnici pa so vsi širokoustno poudarjeni šilingi in vsi ukrepi o »popravi škode« le zaviranje resnične poprave gospodarske škode — vrnitve pokradenega imetja, orodja in živine. Šiling je razvrednoten, vsa zagotovila in obljube pa so se izkazale danes kot goljufija in laž.

OeVP je jasno in odkrito pokazala

svoj namen: Z lažmi in hujskanjem, z gospodarsko podporo in zaščito nemških veleposestnikov, grofov in baronov ter svoje avantgarde — nacistov, hoče zrobiti slovenskega kmeta in ga vreči v brezmejno revščino in zaostalost. Za to delo si je izbrala deželnega glavarja Wedeniga, katerega ščuva na slovenske kmete. Sami pa hočejo medtem za lepe dobičke in brez vsake nevarnosti zabarantati svoje vole, svinje in žito po shrambah in skritih skladiščih veletrgovcev, fabrikantov, črnoborziancev in osebnosti na visokih položajih. S svojimi ukrepi hočejo razbiti prirodno povezanost delavca in kmeta ter uvesti nad njima ponovno fašistično diktaturo.

Toda gospodje Schumy, Ferlitsch in Gruber so to pot zamudili vlak. Delavci danes vedo, da so bili in ostanejo v politični in socialni borbi njih najboljši zavezniki slovenski kmetje. Zato OeVP zaman hujska in se laže delavcem. Če se deželni glavar ne upa iti v kašče, shrambe in skladišča velenemških magnatov in nacistov, potem bosta pokazala tja delavec in slovenski kmet in odkrila zaloge živeža, obutve in obleke.

Blaž Singer.

Sovražniki naših turščičnih polj

Ta članek naj služi kot odgovor na tozadevna vprašanja o priliki zadnjega tečaja Kmečke zveze za Slovensko Koroško v Št. Janžu v Rožu konec leta 1947.

Po suhih, peščenih obronkih vnožja strme rebri so razmetane njive moje domačije.

Zlahntnejši in donosnejši sadeži kot pšenica, kuruza itd. tu ne uspevajo. Že kot otrok sem vedno z zavistjo in tihim občudovanjem zrl na temnozelena, mogočna koruzna polja, ki so se samo nekaj sto metrov nižje v rodovitni, vlažnejši dolini ob Dravi bohotno košatila. Zavest, da bi svoje malodonsne domačije kljub vsemu znanju in prizadevanju ne mogel nikdar privedi do te naravne rodovitnosti, je menda precej vplivala, da sem s toliko lažjim precej zapustil dom in si iskal kruha v tujini. Ko sem se vendar zaradi »zmagonosnih« Hitlerjevih pohodov znašel lepega dne po desetletjih zopet na svoji nedonosni, razrvani domačiji, je bilo prvo vprašanje, kako dvigniti brez potrebnega inventarja in denarja rodovitnost in donosnost zapuščenih peščenih zemlje. In spomnil sem se tedaj oddaljenih in zanemarnjenih travnikov, ki izjemoma ležijo v vlažnejšem, rodovitnejšem vnožju Drave. Te bom preoral in posadil s koruzo, ki da dvakrat toliko pridelka in hrane kot žito, sem si dejal. Rečeno, storjeno.

Ker je bil ves starejši dozoreli hlevski gnoj uporabljen že za krompir in druge jarine, je bilo treba koruzi gnojiti s svežim, nepredelanim gnojem. Turščica je rasla skraja še nekam zadovoljivo, v kolikor je niso uničile vrane, črvi in strune. Ko je vendar že dokaj odrasla in začela potem prihajati v štadij dozorevanja, sem moral na svojo žalost ugotoviti ogromno škodo zaradi zahrbtnih prej nepaženih škodljivcev. So to bulava snetjavost in koruzni molj.

V tem letu se proti škodljivcem ni dalo bogve kako uspešno boriti. Kljub temu pa sem skušal vsaj nekoliko omiliti škodo, v bodoče pa bom glede zatiranja škodljivcev že previdnejši.

S črnim prahom napolnjene večje in manjše snetjave bule oziroma mehurje, ki so nastajali na raznih mestih rastlin, sem od časa do časa o priliki razredčevanja zelene koruze za krmo pobral in sežgal. Če namreč dopustimo, da mehurji dozori, se črni prah, glivični troši razkadijo po njivi in lahko znova povzročijo okuženje. Poleg tega sem letos gnoj za bodoče koruzno polje zaoral že v pozni jeseni, kajti svež hlevski gnoj močno pospešuje razvoj in razširjenje snetjavosti. Nadalje je treba paziti pri okupavanju in osipavanju, da turščičnih rastlin ne bomo ranili, kajti na poškodovanih mestih se rastlina najprej okuži. Ker živi kužna koruzna snetjavost v zemlji in je z njo okužena zemlja, nikakor ne

kaže saditi turščice za turščico in tudi ne preblizu polja, kjer je bila prejšnje leto kuruza. Razkuževanje zrnja, tako kot razkužujemo žito proti snetjavosti (s ceretanom, abavitom itd.), se pri koruzi doslej ni obneslo. Nekateri znanstveniki so mnenja, da tudi suho vreme pospešuje turščično snetjavost.

Proti molju pa lani na turščici nisem mogel kaj prida ukreniti. Vsaka druga rastlina se je polomila. Da bi preprečil bodoče razširjenje molja, ki nastane iz jajčec, katere zleže konec julija in v začetku avgusta poseben siv metuljček na spodnji strani najvišjih koruznih listov, sem v jeseni posekal koruzna stebela prav trdo pri tleh, jih potem zrezal in pokrmil. Tudi sežiganje stebel se priporoča. Nikakor pa ne njihova uporaba za steljo. Tudi pri krmiljenju je treba paziti, da ne pridejo nepoužiti deli stebel v gnoj. Kjer se je škodljivcev močno razširil, priporočajo, da izrumamo stebela s koreninami vred in vse skupaj sežgemo. Molj je pozimi namreč večinoma v spodnjem delu stebel in v štoru, deloma tudi v storžih. Zato je treba tudi te sežgati ali pokrmiti.

Ponekod se je obneslo obžanjanje koruzne metlice pri zatiranju škodljivca.

Gosenica oziroma molj se zarije, ko se izvali iz jajčeca, najprej v metlico ter ostane tu nekaj dni. Obžanjanje metlic z enim ali dvema listoma in sežiganjem teh pa je uspešno le tedaj, če se to opravi kmalu potem, ko so se gosenice zarile v metlico, to je v zadnjih dneh julija do 10. avgusta. Ponekod prej, drugod pozneje.

Vse navedeno zatiranje pa bo imelo popoln uspeh le tedaj, ako ga izvršijo vsi posestniki enega kraja. Nič ne ali vsaj zelo malo pomaga, če uniči kmetovalec na svoji njivi zadnjega molja, če pa prihodnje leto prileti metulj s sosedove njive in okuži koruzo znova.

V Jugoslaviji, izraziti koruzni in pšenični deželi, je bil turščični molj svojčas tako razširjen, da so morali uradno zapovedati splošno jesensko sežiganje oziroma spravlanje koruzovine. Tudi v Ameriki se je škodljivcev tako zelo množil, da so prišli Američani pred zadnjo vojno v Evropo in tudi v Jugoslavijo proučevati načine zatiranja turščičnega molja.

Kočuški

Izdajatelj, lastnik, odgovorni urednik lista: dr. Matko Scharwitzl, Wien XVI, Ottakringerstrasse 83. — Glavni urednik: dr. Franci Zwitter. — Uredništvo in uprava: Wien IV, Waaggasse 6/II. Telefon B 21-5-50. — Podružnica uprave: Celovec (Klagenfurt), Völkermarkterstrasse 21/I. — Tiska: »Globus«, Zeitungs- Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I, Fleischmarkt 3-5.

FRANCE BEVK
KAPLAN
MARTIN
ČEDERMACE

Moj Bog! To telo, ki je tako dolgo hodilo po svetu, je bilo zdaj brez moči. Včasih jo je popustila bolečina, tedaj je ždela kot na pol v nezavesti. Bila je izmučena, predsmrten spanec ji je legel na oči. In kakor da njen duh neprenehoma preži v bojazni, da ne bi za zmeraj zaspala, se je zdaj pa zdaj zdržala, veke so se ji odprle, oči so ji za trenutek zagorele v prejšnjem ognju. Samo za trenutek, že ji je mrak znova zastrl zenice. Kazno je bilo, da se z vso silo bori proti blodujam, ki so ji prihajale.

»Kaj je, mati?« se je oglasil. »Ali kudo trpite? Ali česa želite?«

Ni mu mogla odgovoriti. Le z roko je naredila znamenje, da ničesar ne potrebuje. Začelo jo je dušiti, tedaj so se njeni prsti krčevito oprijeli sinove roke.

Nenadoma, kakor strašno probujena od neke misli, mu je pogledala naravnost v obraz, ustnice so se ji za spoznanje premaknile. Kazalo je, da bi mu bila rada nekaj povedala. Nagnil se je nad njo, z ušesom tik njenih ust, da bi jo slišal. Njene besede so bile rahle kot dih, kakor da so ji iz sanj prišle na jezik. Njihov smisel je ujel bolj s slutnjo kakor s sluhom.

»Martina! Sveti oče so naši sveti. Materi jezik odrezali... To ni pravično... To ni dobro...«

Samo to, z izrazom dušne bolečine na obrazu, in nič več. Čedermaca je obšla vročina po telesu. Ali se materi blede? In vendar se ji ni bledlo. V tem trenutku so ji bile oči čisto jasne, duh buden. Dolgo zadrževane besede so ji prišle iz dna osuple duše.

Tedaj, ob materi, niti za hip ni bil pomislil na bridkosti zadnjih dni. Zdaj so mu zopet zajele dušo. Če bi bil zapisal vse trpke besede, ki jih je slišal te tedne, bi bila nastala najgorenkejša knjiga. Spomnil se je starca, ki ga je pred nekaj dnevi pripravljaj za večnost. Kako se je trudil, da ga je za silo potolažil, preden je stopil pred večnega sodnika. In zdaj mati... Če bi mu bila to rekla kdaj prej, bi se bil zgrozil do dna duše. Zdaj se ji ni čudil. Zdaj se ničemur več ni mogel čuditi. Koliko je pretrpela v samotnih urah razmišljanja, da so ji tik pred smrtjo vzgorele te besede! Ona, ki je nekoč kaznovala svoje otroke, če so le sveto podobico vrgli na tla. Obšla ga je taka bridkost in jeza, da so mu solze stopile v oči. Jezus, saj se je oglašalo še v njem, vsak dan glasneje, četudi se je krotill. Vendar materi tega ni mogel in ni smel pritrditi. Že zaradi tega ne, da ne bo zagrenjena in razočarana zapustila življenja. Kako ga je gledala, gledala s poslednjimi močmi! Zdelo se je, da ga izziva, naj ji odgovori. Kaj praviš ti, moj sin, posvečeni služabnik Gospodov?

»Ne, mati«, je rekel nežno, s tresočim se glasom. »Sveti oče niso vedeli. Verjemite — nalagali so jih! Izvedeli bodo resnico in popravili zlo... Saj sveti oče tega ne morejo dopustiti, jo je uverjal z njenimi lastnimi besedami.

Saj ni lagal, ni se pretvarjal. Verjel je v to, ker je hotel verjeti. Poslušala

ga je napeto in pridrževala dihanje. Senca predsmrtnega nasmeha ji je zopet hušknila preko obraza. Začelo jo je dušiti v grlu, dolgo se je borila za sapo.

»Saj verjamem«, je slednjič zašepetala. »Bog mi naj odpusti! Napravi križ, Martina!« ga je s svojimi šibkimi močmi zgrabila za roko. »Martina!«

Bilo je srce pretresujoče, Čedermaca je stiskalo za grlo. Sklenil je roke, izšepetal molitev, nato naredil križ nad njo, kakor da jo odvezuje grehov.

Pomirila se je. Na lica ji je leglo za senco vedrosti. Zdelo se je, da so jo popustile bolečine. Gledala ga je z izzivom, kakor da ji znova vstaja rahel dvom v srcu. Znova se je vznemirila. Izraz oči, kakor da se je nenadoma spomnila nečesa, kar bi bila skoraj pozabila.

»Martina, umrla bom«, je dahnila.

»Zdaj boš ostal sam na svetu.«

Še vedno je skrbela zanj. Saj je znal ceniti njeno skrb, toda do dna jo je spoznal šele ta trenutek. Da, sam ostane na svetu. Priznal si je, da ga je bilo strah te osamljenosti. Toda ni smel kazati svoje ganjenosti in potrnosti.

»Tudi jaz sem že v letih in bom kmalu umrl«, je božal njeno roko. »Ne bom doživel take starosti kot vi, mati. Potem se bova zopet videla. V nebesih se bomo razgovarjali v vseh jezikih in tudi po slovensko. Tega nam nihče ne bo branil; nihče, mati. Tam bomo vsi

